

Årsrapport 2023

Pensionskassen for
teknikum- og diplomingeniører

DESIGN
Zoulmade.com

TRYK
Bohemian ApS

Indhold

Forord	5
<hr/>	
Ledelsesberetning	
Fem års hoved- og nøgletal	8
Medlemmer og produkter	9
Regnskab	10
Kapitalforhold og solvens	15
Forventninger til 2024	17
Øvrige forhold	17
Oplysninger om pensionskassen	18
Samfundsansvar	22
<hr/>	
Pensionskasseregnskab	
Resultat- og totalindkomstopgørelse	41
Balance	42
Egenkapitalopgørelse	43
Noter til regnskabet	44
<hr/>	
Påtegninger	
Ledelsespåtegning	68
Intern revisions revisionspåtegning	69
Den uafhængige revisors revisionspåtegning	70
<hr/>	
Nøgletalsdefinitioner	74

“ISP opnåede i 2023 et afkast på 11,2 pct. for medlemmer op til og med 55 år i moderat risiko, mens et 60-årigt medlem fik 10,5 pct. i afkast”

ISP er tilbage med meget positive afkast

Den geopolitiske usikkerhed er markant i disse år. 2023 var ingen undtagelse, og 2024 ser desværre ikke lysere ud. Konflikt i Mellemøsten, langstrakt krig i Ukraine, valg i USA og Indien i vente og uforudsigelige miljøhændelser er blot eksempler på den usikkerhed, der præger verden i dag. Men uanset hvor stor uro, der præger verden, er det vores entydige rolle at passe godt på medlemmernes opsparinger.

Og det gør vi. Vi har så den ekstra fordel i ISP, at vi fuldt ud kan koncentrere os om at skabe en pensionskasse, der er skræddersyet til ingeniører.

ISP opnåede i 2023 et afkast på 11,2 pct. for medlemmer op til og med 55 år i moderat risiko, mens et 60-årigt medlem fik 10,5 pct. i afkast. Over en fireårig periode er afkastene på henholdsvis godt 22 og 20 pct. for samme aldersgrupper. Hermed ligger ISP blandt de bedste i pensionsbranchen, når det gælder om at skabe afkast til medlemmerne over flere år. For medlemmer i gennemsnitsrente blev afkastet i 2023 på 9,1 pct.

Det samlede afkast på tværs af alle investeringer landede i 2023 på 1,4 mia. kr. svarende til 10,0 pct.

Væksten i opsparingen er i den årlige medlemsundersøgelse af Aalund også dominerende for medlemstilfredsheden. Her ligger ISP for samlet medlemstilfredshed på en 6. plads ud af 18 selskaber i alt - altså i den bedste tredjedel. Medlemmerne vurderer, at både afkast og omkostninger er konkurrencedygtige, og at det dermed er trygt at være medlem af ISP. Medlemmerne ser dog gerne, at de i højere grad modtager gode råd og vejledning om den løbende tilpasning af pensionsordningen. Så det har vi et ansvar for at få på plads.

Til gengæld har vi fået rigtig godt styr på vores CO₂-aftryk. I 2023 nedsatte vi igen vores CO₂-aftryk. Siden 2020 har vi dermed reduceret klimaaftrykket fra vores investeringer med over 36 pct. frem mod vores mål om netto nuludledning i 2050. Herudover tog vi fx også initiativ til at samle danske investorer i en kritisk dialog med Amazon om at sikre retten til at organisere sig.

Medlemsbidragene udgjorde 324 mio. kr. i 2023, mens medlemmernes omkostninger til administration og investering blev holdt på et lavt niveau, så ISP traditionen tro ligger i den helt lave ende sammenlignet med resten af branchen.

Lars Bytoft

Formand for bestyrelsen

Ledelsesber

etning

Fem års hoved- og nøgletal	8
Medlemmer og produkter	9
Regnskab	10
Kapitalforhold og solvens	15
Forventninger til 2024	17
Øvrige forhold	17
Oplysninger om pensionskassen	18
Samfundsansvar	22

Fem års hoved- og nøgletal

Fem års hovedtal og nøgletal ¹

Mio. kr.	2023	2022	2021	2020	2019
Hovedtal					
Medlemsbidrag	324	342	381	369	369
Pensionsydelser	-794	-874	-800	-796	-792
Inv esteringsafkast	1.442	-2.329	1.448	638	1.520
Pensionsmæssige driftsomkostninger, i alt	-6	-6	-6	-6	-10
Pensionsteknisk resultat	42	-120	304	-79	-246
Årets resultat	78	-211	304	-47	-249
Pensionshensættelser, i alt	15.251	14.381	17.025	16.518	16.349
Egenkapital	735	658	869	578	625
Aktiver, i alt	17.903	17.174	19.578	18.410	18.695
Afkastnøgletal					
Afkastprocent relateret til gennemsnitsrenteprodukter	9,4%	-24,9%	-1,9%	7,2%	9,1%
Afkastprocent relateret til markedsrenteprodukter	10,1%	-9,4%	13,4%	2,4%	10,4%
Risiko på afkast relateret til markedsrenteprodukter	4,75	5,25	4,75	4,75	3,75
Omkostningsnøgletal					
Omkostningsprocent af hensættelser	0,04%	0,03%	0,04%	0,04%	0,06%
Omkostninger i kr. pr. medlem	496	479	484	480	722
Forrentningsnøgletal					
Egenkapitalforrentning efter skat	11,2%	-25,8%	41,7%	-7,8%	-33,2%
Konsolideringsnøgletal					
Solvensdækning ²	267%	248%	242%	162%	172%

Der henvises til nøgletalsdefinitioner side 74.

¹ Hoved- og nøgletallene for 2023 og 2022 er påvirket af en ændring i regnskabspraksis, jf. note 1 til regnskabet. Sammenligningstallene for 2019-2021 er ikke ændret, da dette ikke har været praktisk muligt.

² Opgørelsesmetoden for hensættelser til solvensformål er ændret fra og med 2022.

Medlemmer og produkter

ISP Pension er ejet af medlemmerne

Pensionskassen for teknikum- og diplomingeniører (ISP) er en tværgående pensionskasse, der blev etableret i 1958.

11.573
medlemmer
i ISP

ISP har ved udgangen af 2013 11.573 medlemmer. Oprindeligt var pensionskassen udelukkende for teknikumingeniører, men siden er også diplomingeniører og andre med en lignende uddannelse kommet til. Der kan optages såvel privatansatte som offentligt ansatte ingeniører, og i dag er det også muligt at tegne pensionsordninger for alle ansatte i virksomheder med ingeniører eller lignende uddannelser. Siden oktober 2018 går pensionsindbetalinger for nyansatte ingeniører under IDA's overenskomster med offentlige arbejdsgivere til P+, Pensionskassen for Akademikere. Medlemmer i ISP, som var ansat i det offentlige pr. 30. september 2018, kan dog bevare deres ISP-ordning ved jobskifte inden for det offentlige.

For at opnå omkostningssynergier og adgang til kompetencer inden for fx investeringsforvaltning er ISP en del af Sampension-fællesskabet, der udover ISP også omfatter Sampension Livsforsikring A/S, Pensionskassen Arkitekter & Designere (PAD) og Pensionskassen for Jordbrugsakademikere & Dyr læger (PJD). Virksomhederne i Sampension-fællesskabet har outsourcet væsentlige dele af driften til Sampension Administrationselskab A/S.

ISP's produkter

En pensionsordning rummer både opsparing og forsikringer ved tab af erhvervsevne, dødsfald og visse kritiske sygdomme.

3 i 1 Livspension er ISP's primære opsparingsprodukt og det produkt, der tilbydes til nye medlemmer. Produktet er et livscyklusprodukt, hvilket betyder, at opsparingen investeres under hensyntagen til det enkelte medlems alder, så investeringsrisikoen gradvist aftrappes i takt med, at medlemmet nærmer sig pensionsalderen. Herudover har det enkelte medlem mulighed for at vælge mellem tre risikoprofiler – hhv. høj, moderat og lav – afhængig af medlemmets egne præferencer og risikovillighed. 3 i 1 Livspension er et ugaranteret markedsrenteprodukt, hvor medlemmerne hver måned får tilskrevet det faktisk opnåede afkast.

ISP giver også mulighed for at vælge markedsrenteproduktet Linkpension, hvor det enkelte medlem selv har ansvaret for, hvordan opsparingen investeres og fordeles mellem flere puljer og fonde.

ISP's opsparingsprodukter omfatter herudover en seniorordning og et gennemsnitsrenteprodukt, som begge er lukket for nytegning.

Seniorordningen er et markedsrenteprodukt, der er opdelt i en grundpension med ydelsesgaranti på renteelementet og en ugaranteret tillægspension.

Gennemsnitsrenteproduktet (garantiordning) omfatter pensionsordninger med garanterede ydelser, som udjævner det faktisk opnåede investeringsafkast over tid, og som er opdelt i rentegrupper ud fra den enkelte ordnings vægtede grundlagsrente.

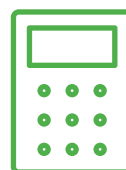
Regnskab

Årets resultat steg til 78 mio. kr.

Det samlede resultat i 2023 blev et overskud på 78 mio. kr. mod et underskud på 211 mio. kr. i 2022, og resultatet blev dermed forbedret som forventet. Det bedre resultat skyldes primært et højere investeringsafkast for egenkapitalen, og at egenkapitalen i 2022 dækkede tab på 157 mio. kr. i rentegrupperne, som derfor blev overført til pensionskassens udlægskonto. I 2023 var det muligt at tilbageføre 42 mio. kr. fra udlægskontoen, som herefter udgør 376 mio. kr.

Årets resultat		
Mio. kr.	2023	2022
Pensionsteknisk resultat	42	-120
Egenkapitalens investeringsafkast	42	-108
Resultat før skat	84	-227
Pensionsafkastskat for egenkapitalen	-7	16
Årets resultat	78	-211
Årets samlede totalindkomst	78	-211

Et overskud på
78 mio. kr.

Bestyrelsen foreslår, at årets resultat henlægges til egenkapitalen. Egenkapitalen udgør herefter 735 mio. kr. pr. 31. december 2023 mod 658 mio. kr. ved udgangen af 2022.

Korrektion vedrørende pensionskatteaktiver

ISP er i 2023 - i lighed med den øvrige pensionsbranche - blevet opmærksom på en fejl i den hidtil anvendte regnskabspraksis.

Den regnskabsmæssige behandling af posten 'Pensionsafkastskat' i resultatopgørelsen har ikke været i overensstemmelse med ordlyden i regnskabsbekendtgørelsen, idet regnskabsposten har indeholdt indregning af værdien af udskudte pensionsafkastskatteaktiver (PAL-aktiver). Samtidig har udskudte PAL-aktiver fejlagtigt været indregnet som selvstændige aktiver under posten 'Andre aktiver' i balancen.

Udskudt pensionsafkastskat skal i regnskabet balance i stedet indregnes direkte i regnskabsposten 'Pensionsmæssige hensættelser' og med virkning på regnskabsposten 'Ændring i pensionshensættelser' i regnskabet resultatopgørelse. Det er således kun den pensionsafkastskat, som skal betales for året, der skal indgå i 'Pensionsafkastskat' i resultatopgørelsen.

ISP har den 15. januar 2024 fået Finanstilsynets tilladelse til at korrigere regnskabsinformationen for 2022 i årsrapporten for 2023.

I årsrapporten for 2023 er sammenligningstallene for 2022 tilrettet. Det har forringet pensionskassens resultat for 2022 med 9 mio. kr. og reduceret egenkapitalen ultimo 2022 med 23 mio. kr. Rettelse af fejlen og ændringen af regnskabspraksis er beskrevet yderligere i note 1 til regnskabet.

Indbetalinger og udbetalinger

Medlemsbidrag faldt i 2023 med 5,2 % til 324 mio. kr. mod 342 mio. kr. i 2022. De udbetalte ydelser faldt 9,2 % og udgjorde 794 mio. kr.

Medlemsbidrag på
324 mio. kr.

Medlemsbidrag og udbetalte ydelser

Mio. kr.	2023	2022	Ændring i %
Medlemsbidrag, i alt	324	342	-5,2
Udbetalte ydelser, i alt	-794	-874	-9,2

Pensionsmæssige hensættelser

De pensionsmæssige hensættelser blev i 2023 forøget med 870 mio. kr. og udgjorde 15.251 mio. kr. ved udgangen af 2023.

Pensionsmæssige hensættelser

Mio. kr.	31.12.2023	31.12.2022	Ændring i %
Pensionshensættelser til gennemsnitsrenteprodukter	3.534	3.350	5,5
Pensionshensættelser til markedsrenteprodukter	11.716	11.031	6,2
Pensionsmæssige hensættelser, i alt	15.251	14.381	6,0

Hensættelserne vedr. markedsrenteprodukterne blev forøget med 685 mio. kr., hvilket primært skyldes et positivt investeringsafkast som delvist opvejes af, at forsikringsydelseerne oversteg bidragene. Markedsrenteprodukterne udgør 77 % af de samlede pensionsmæssige hensættelser, hvilket er uændret i forhold til ultimo 2022.

For gennemsnitsrenteprodukterne steg hensættelserne med 184 mio. kr.

Ved udgangen af 2022 havde pensionskassen kursværn i rentegruppe A, B og F. Ved udgangen af 2023 har pensionskassen fortsat kursværn i rentegruppe A og B.

Omkostninger

ISP har gennem en årrække arbejdet målrettet på at fastholde et omkostningsniveau, som er blandt de laveste i branchen. Jo lavere omkostninger, desto større del af indbetalinger og afkast vil gå til at styrke medlemmernes opsparing.

I 2023 udgjorde administrationsomkostningerne 5,8 mio. kr., hvilket er 1 % højere end i 2022.

Administrationsomkostningerne pr. forsikret udgjorde i 2023 496 kr. mod 479 kr. i 2022, mens administrationsomkostningerne i procent af hensættelserne steg fra 0,03 % i 2022 og til 0,04 % i 2023.

For et 55-årigt medlem med opsparing i 3 i 1 Livspension, moderat risiko og en opsparing på 1 mio. kr. faldt de årlige omkostninger i procent (ÅOP) fra 0,75 % i 2022 til 0,74 % i 2023.

ÅOP indeholder både administrations- og investeringsomkostninger og opgøres i henhold til omkostningshenstillingen, der er fastlagt af brancheorganisationen Forsikring & Pension. Det betyder bl.a., at investeringsomkostningerne for en stor del af de alternative investeringer skal baseres på standardberegningssatser, som er fastlagt af Forsikring & Pension. Derfor afspejler ÅOP ikke nødvendigvis det reelle niveau for faktiske investeringsomkostninger i ISP.

Administrations-
omkostninger
pr. medlem 496 kr.

For det enkelte medlem kan ÅOP bl.a. afhænge af medlemmets alder, af pensionsopsparingens størrelse, risikoprofil m.v. Alt andet lige vil ÅOP fx være højere for yngre medlemmer end for ældre medlemmer med 3 i 1 Livspension. Det skyldes, at yngre medlemmer har en større andel af bl.a. aktieinvesteringer, hvor både det forventede afkast og investeringsomkostningerne er højere end for fx obligationsinvesteringer, som vægter mere for medlemmer, der nærmer sig pensionsalderen.

Investeringer og afkast

Ved indgangen til 2023 var de fleste centralbanker i gang med at bekæmpe inflationen, der blev forstærket af Ruslands invasion af Ukraine og de heraf voldsomt stigende energi- og fødevarerpriser. En mild vinter i 2022-23 og dermed fald i energipriserne samt centralbankernes fortsatte løft af renterne bragte i første halvår 2023 inflationen ned tæt på målsætningen om en lav inflation. Den kraftige opstramning af pengepolitikken har lagt en kraftigere dæmper på væksten i Europa end i USA, men på begge kontinenter ligger beskæftigelsen fortsat på et højt niveau.

De fortsat stigende styringsrenter forplantede sig igennem året til de finansielle markeder, hvor især de lange renter steg, mens aktiekurserne fluktuerede. De sidste par måneder af året fik investorerne tillid til, at centralbankerne snart ville begynde at sætte styringsrenterne ned, hvorfor de lange renter begyndte at falde, mens aktiekurserne kom på en klart opadgående kurs.

Efter de store udsving på aktiemarkederne i årets første godt 10 måneder, så sluttede de toneangivende aktieindeks året af med kraftige stigninger, der betød, at aktiemarkederne kom ud af 2023 med rigtig pæne stigninger. Det globale aktieindeks steg med godt 21 % over året. Det amerikanske aktiemarked klarede sig bedst med en stigning på små 26 %, mens det danske marked steg knap 21 % og europæiske aktier steg med små 19 %. Med en stigning på 12 % viste et toneangivende aktieindeks for emerging markets samme tendens, dog var det bemærkelsesværdigt, at kinesiske aktier tabte 16 %.

Årets samlede afkast blev 1.442 mio. kr. svarende til 10,0 %

På tværs af alle investeringsmiljøer i ISP blev det samlede afkast en gevinst på 1.442 mio. kr. i 2023 mod et negativt afkast på 2.329 mio. kr. i 2022. Det samlede investeringsafkast for alle investeringsmiljøer blev 10,0 % før pensionsafkastskat i 2023 mod -13,4 % i 2022.

Samlet resultat
af investeringer
på 1.442 mio. kr

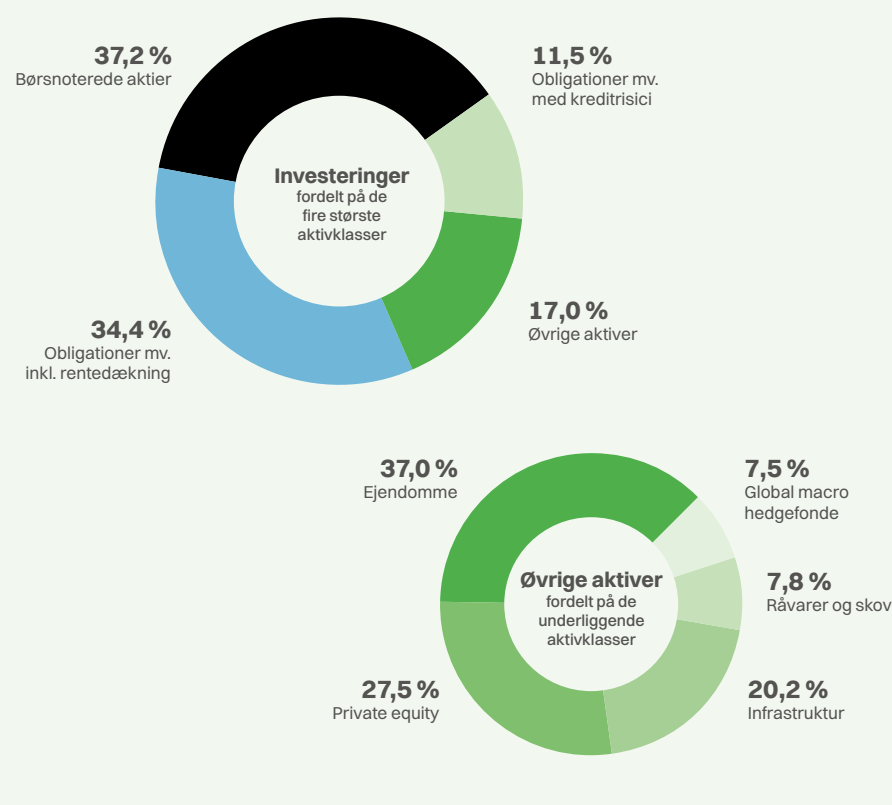
Resultat af investeringer fordelt på miljøer

Mio. kr.	2023	2022
3 i 1 Liv spension	1.062	-1.097
Linkpension	0	1
Ugaranteret ordning	110	-116
Garantiordning (gennemsnitsrente)	200	-954
Seniorordning	27	-56
Egenkapital	42	-108
Samlet resultat	1.442	-2.329

Fordeling af nettoinvesteringer

Godt en tredjedel af de samlede nettoinvesteringsaktiver i ISP var placeret i obligationer med mindre kreditrisici (fx danske stats- og realkreditobligationer), mens godt 37 % af aktiverne var placeret i børsnoterede aktier og 17 % var placeret i øvrige aktiver, hvis fordeling på forskellige aktivklasser fremgår af figuren. Den sidste del var placeret i obligationer mv. med kreditrisici.

Nettoinvesteringer pr. 31.12.2023

Investeringsstrategi i ISP

ISPs investeringsstrategi sigter mod at levere det højeste, langsigtede afkast på ansvarlig vis og inden for de givne risikorammer. Markedsrente- og gennemsnitsrentemiljøet deltager i al væsentlighed i de samme investeringer blot med forskellig vægt og volumen. Produktet 3 i 1 Livspension har forholdsmæssigt en større andel af risikofyldte aktiver end Garantiorordningen og Seniorordningen.

Investeringsstrategien var i 2023 i al væsentlighed uændret i forhold til 2022. For så vidt angår ISP's investeringer inden for unoterede aktier, ejendomme og infrastruktur fortsætter udviklingen af porteføljen, og specielt den igangværende transition fra fossile til vedvarende energikilder og den heraf følgende elektrificering af energisektoren har været et investeringstema i 2023.

Positive afkast i alle årgangspuljer i 3 i 1 Livspension

I 2023 leverede livscyklusproduktet positive afkast i alle årgangspuljerne på tværs af de tre risikoprofiler. De yngste årgange, hvor en større andel af formuen er allokeret til aktier, opnåede det største afkast, hvilket illustreres af afkastene for de udvalgte årgange i nedenstående tabel. Hovedparten af medlemmerne har valgt investeringsprofilen moderat risiko.

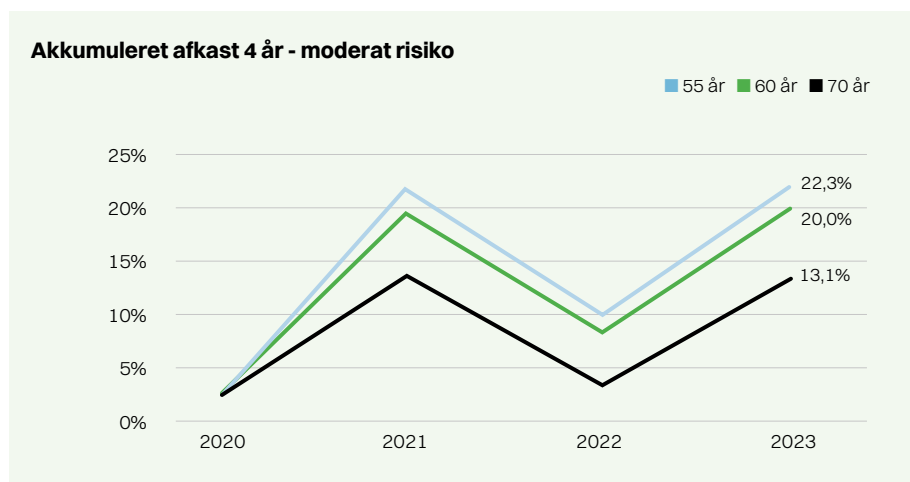
Årgangspuljer 3 i 1 Livspension, udvalgte	Investeringsprofil		
	Lav	Moderat	Høj
Afkast i %			
55 år*	9,5%	11,2%	12,3%
60 år	8,7%	10,5%	11,6%
67 år**	7,2%	9,2%	10,2%

* Afkastet er det samme for de 18-55 årige, da de har samme aktivfordeling i 2023

** Afkastet er det samme for alle over 70 år, da de har samme aktivfordeling i 2023

Fire års afkast i 3 i 1 Livspension på 22,3 % til de yngste medlemmer

De seneste fire år har medlemmer med moderat risiko, og som fyldte 55 år eller derunder i 2023, opnået et akkumuleret afkast på godt 22 %. Figuren nedenfor viser det samlede afkast over de sidste fire år for en person, der i 2023 fyldte 55, 60 eller 70 år.

Afkast over 4 år
på op til

22,3%

Årets afkast i andre ISP-miljøer

Afkastet for andre miljøer fremgår af nedenstående tabel.

Afkast i andre ISP-miljøer (i % beregnet tidsvægtet)	2023	2022
Garantiordning (gennemsnitsrente)	6,7%	-30,6%
Ugaranteret ordning	9,4%	-9,0%
Seniorordning	7,4%	-11,6%

For yderligere specifikation af beholdninger og afkast i ISP's miljøer henvises til regnskabets note 18, note 19 og note 20.

Kapitalforhold og solvens

Pensionskassen opgør løbende et solvenskapitalkrav, som er den kapital, pensionskassen skal have, for at den med 99,5 % sandsynlighed kan dække det største forventede tab i løbet af et år. Solvenskapitalkravet opgøres i overensstemmelse med standardmodellen defineret i Solvens II-reguleringen. Solvenskapitalkravet pr. 31. december 2023 er opgjort til 250 mio. kr., hvilket er på niveau med ultimo 2022.

Pensionskassen opgør ligeledes løbende et kapitalgrundlag, som er det beløb, der kan bruges til at dække solvenskapitalkravet. Pr. 31. december 2023 udgøres kapitalgrundlaget primært af pensionskassens egenkapital på 735 mio. kr. Herudover reduceres kapitalgrundlaget med forskellen mellem hensættelsernes værdi i regnskabs- og solvensbalancen. Samlet udgjorde kapitalgrundlaget pr. 31. december 2023 i alt 666 mio. kr., hvilket er 51 mio. kr. mere end pr. 31. december 2022. Ændringen skyldes primært, at årets resultat har øget egenkapitalen.

Solvensdækningen, der er defineret som forholdet mellem kapitalgrundlaget og solvenskapitalkravet, udgjorde 267 % ved udgangen af 2023, og kapitalgrundlaget var 416 mio. kr. højere end det opgjorte solvenskapitalkrav. Solvensdækningen er steget 19%-point siden ultimo 2022, primært som følge af det højere kapitalgrundlag.

Solvensdækning på

267 %

Solvenskapitalkrav og kapitalgrundlag

Mio. kr.	31.12.2023	31.12.2022
Egenkapital	735	658
Forskel mellem regnskabs- og solvensmæssige hensættelser	-69	-43
Kapitalgrundlag	666	615
Solvenskapitalkrav (SCR)	250	248
Overskydende kapitalgrundlag	416	368
Solvensdækning i forhold til SCR	267%	248%
Minimumskapitalkrav (MCR)	112	111
Solvensdækning i forhold til MCR	593%	554%

Det minimumskapitalkrav, der også opgøres i henhold til Solvens II-reguleringen, udgjorde 112 mio. kr. pr. 31. december 2023, og overdækningen i forhold til minimumskapitalkravet udgjorde dermed 593 %.

Følsomhedsoplysninger

I nedenstående tabeller vises effekten på pensionskassens kapitalgrundlag og solvensdækningen af isolerede ændringer i forskellige risici.

Tabellen viser de stress, der skal til, for at solvensdækningen i forhold til hhv. solvenskapitalkravet og minimumskapitalkravet falder til 125 % og til 100 %. Hvis de maksimale stress ikke kan reducere solvensdækningen til hhv. 125 % og 100 %, angives det maksimale stress og den tilhørende effekt på solvensdækningen og kapitalgrundlaget. Det fremgår fx, at en forøgelse af den risikofrie rentekurve med 200 bp vil reducere solvensdækningen til 197 %, og at et fald på 100 % i værdien af de aktiver, der er klassificeret som aktier, vil reducere solvensdækningen til 234 %.

Følsomhed på solvenskapitalkrav	Solvenskapitalkrav 125%			Solvenskapitalkrav 100%			
	Mio. kr.	Stress	Kapital- grundlag	Solvens- dækning	Stress	Kapital- grundlag	Solvens- dækning
Renterisici		200bp	494	197%	200bp	494	197%
Aktierisici		100%	415	234%	100%	415	234%
Ejendomsrisici		100%	663	266%	100%	663	266%
Kreditspændrisici:							
Danske statsobligationer m.v.		15%	320	125%	18%	259	100%
Øvrige statsobligationer m.v.		34%	333	125%	41%	269	100%
Øvrige obligationer		100%	637	1067%	100%	637	1067%
Valutaspændrisici:							
USD		100%	666	247%	100%	666	247%
Modpartsrisici		-	663	253%	-	-	-
Levetidsrisici		46%	663	125%	53%	663	100%
Livsforsikringsoptionsrisici		-100%	663	267%	-100%	663	267%
Skadesforsikringskatastroferisici		n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.

Følsomhed på minimumskapitalkrav	Minimumskapitalkrav 125%			Minimumskapitalkrav 100%			
	Mio. kr.	Stress	Kapital- grundlag	Solvens- dækning	Stress	Kapital- grundlag	Solvens- dækning
Renterisici		200bp	494	444%	200bp	494	444%
Aktierisici		100%	415	529%	100%	415	529%
Ejendomsrisici		100%	663	598%	100%	663	598%
Kreditspændrisici:							
Danske statsobligationer m.v.		22%	148	125%	22%	118	100%
Øvrige statsobligationer m.v.		53%	154	125%	56%	124	100%
Øvrige obligationer		100%	637	2379%	100%	637	2379%
Valutaspændrisici:							
USD		100%	666	557%	100%	666	557%
Modpartsrisici		-	-	-	-	-	-
Levetidsrisici		73%	663	125%	100%	663	103%
Livsforsikringsoptionsrisici		-100%	663	601%	-100%	663	601%
Skadesforsikringskatastroferisici		n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.

Forudsætningerne for stress-scenarierne er yderligere beskrevet i Bekendtgørelse om følsomhedsanalyser for gruppe 1 forsikringsselskaber.

Yderligere oplysninger

Pensionskassens risikostyring og de risici, pensionskassen er eksponeret mod, er yderligere beskrevet i note 22.

Herudover offentliggør pensionskassen årligt en rapport om pensionskassens solvens og finansielle situation. Rapporten er en del af Solvens II-regelsættet og indeholder en gennemgang af pensionskassens solvensmæssige og finansielle forhold.

Rapporten kan findes på www.isp.dk/om-isp/finansiell-information/aarsrapport.

Forventninger til 2024

Den geopolitiske usikkerhed vurderes fortsat at være markant, bl.a. som følge af konflikten i Mellemøsten og den langstrakte krig i Ukraine. Derfor vurderes der også fortsat at være en høj usikkerhed om udviklingen på de finansielle markeder.

ISP's resultat i 2024 vil i høj grad afhænge af udviklingen på de finansielle markeder, men under forudsætning om uændrede renteniveauer og stabile aktiemarkeder forventes et positivt resultat for 2024.

Depotrenten for Garantiorrdningen er pr. 1. januar 2024 fastholdt på 0,0 % i alle rentegrupper. For ordninger med markedsrente bliver medlemmernes depoter løbende tilskrevet det realiserede investeringsafkast.

Øvrige forhold

Usikkerhed ved indregning og måling

Ledelsen foretager en række skøn og vurderinger om fremtidige forhold, når årsrapporten udarbejdes. Disse skøn har indflydelse på den regnskabsmæssige værdi af aktiver og forpligtelser. Ledelsens skøn og vurderinger har den væsentligste effekt for pensionsmæssige hensættelser samt opgørelse af dagsværdier af illikvide aktiver som fx unoterede finansielle instrumenter. Der er redegjort for ledelsens skøn og vurderinger i noten om anvendt regnskabspraksis. Revisionsudvalget og bestyrelsen gennemgår årligt de skøn og værdiansættelsesmetoder, som anvendes i ISP's årsregnskab.

Dataetik

ISP har valgt ikke at fastsætte en politik for dataetik for 2023, da ISP ikke behandler data eller anvender algoritmer til dataanalyser udover det, som er forventeligt og sædvanligt for at drive pensionsvirksomhed. Det gælder fx oplysninger om arbejdsgiver, beskæftigelse og helbredsoplysninger. ISP's kerneopgave forudsætter adgang til og behandling af en lang række data om medlemmer, virksomheder og medarbejdere. ISP's behandling af data sker med respekt for det enkelte individs data i forhold til at honorere ISP's pensionsforpligtelser.

Databehandling, fx i form af aflæsning af mønstre om medlemmet, er ikke en integreret del af ISP's nuværende forretningsaktivitet. Medlemmets historik inddrages dog naturligt - og efter en konkret vurdering af behov - i rådgivningssituationer.

Databehandling hos ISP må aldrig medføre nogen form for diskrimination, upartiske resultater eller salg af data. Uagtet hvordan ISP indsamler data, vil det altid være i respekt for den gældende databeskyttelseslovgivning. ISP anerkender, at det strategiske fokus på digitalisering og nye teknologier fremadrettet kan medføre et behov for en politik for dataetik.

For yderligere information om ISP's arbejde med data, se isp.dk/forbehold/dataetik.

Begivenheder efter regnskabsårets udløb

Der er ikke fra balancedagen og til dato indtrådt forhold, som forrykker vurderingen af årsrapporten.

Oplysninger om pensionskassen

Ledelsesstruktur

ISP er en tværgående pensionskasse ejet af medlemmerne. Pensionskassens øverste myndighed er generalforsamlingen.

Bestyrelse

Bestyrelsen består af seks medlemmer:

- Tre bestyrelsesmedlemmer er valgt af og blandt medlemmerne af pensionskassen
- Et uafhængigt bestyrelsesmedlem er valgt af medlemmerne. Bestyrelsesmedlemmet skal være regnskabs- og revisionskyndig og må ikke være medlem af pensionskassen
- Et bestyrelsesmedlem er udpeget af Ingeniørforeningen i Danmark og skal være medlem af pensionskassen
- Et bestyrelsesmedlem med særlige kompetencer er udpeget af bestyrelsen. Bestyrelsesmedlemmet kan, men skal ikke være medlem af pensionskassen.

Bestyrelsen har i 2023 afholdt fem møder, et seminar og en temadag.

En oversigt over bestyrelses- og direktionsmedlemmers ledelseshverv fremgår på side 20-21.

Revisionsudvalg

I overensstemmelse med EU's og danske krav til revisionsudvalg i virksomheder af interesse for offentligheden har bestyrelsen i ISP nedsat et revisionsudvalg.

Formand for revisionsudvalget er Lisa Frost Sørensen, der samtidig er det uafhængige medlem med særlige kvalifikationer indenfor revision og regnskab. Bestyrelsen har - med baggrund i Lisa Frost Sørensens erhvervs erfaring og uddannelse som statsautoriseret revisor - vurderet, at Lisa Frost Sørensen er i besiddelse af de fornødne kvalifikationer i henhold til reglerne om revisionsudvalg.

Bestyrelsen har besluttet, at revisionsudvalgets funktioner varetages af bestyrelsen i sin helhed. Der har i 2023 været afholdt fire møder i revisionsudvalget.

Rammerne for revisionsudvalgets arbejde er fastlagt i et kommissorium. Udvalgets primære opgaver er at:

- overvåge regnskabsaflæggelsesprocessen
- overvåge om risikostyringssystemer, interne kontrolsystemer og intern revision fungerer effektivt med hensyn til regnskabsaflæggelsesprocessen
- overvåge den lovpligtige revision af årsregnskabet mv.
- overvåge og kontrollere revisors uafhængighed.

Der er etableret en whistleblowerordning, der sikrer, at ansatte i administrationsselskabet via en særlig, uafhængig og selvstændig kanal kan indberette overtrædelser og potentielle overtrædelser af relevant regulering begået af virksomheden, herunder vedrørende bestikkelse og korruption, konkurrenceret, svig og økonomisk kriminalitet, chikane og diskrimination samt beskyttelse af personoplysninger.

Indberetninger til whistleblowerordningen sker via en whistleblower it-plattform, og henvendelser hertil screenes af advokatvirksomheden Kromann Reumert, der varetager whistleblowerordningen. Kromann Reumert informerer herefter formanden for revisionsudvalget og den ansvarlige for compliancefunktionen via it-plattformen. Der har ikke været indberetninger i 2023.

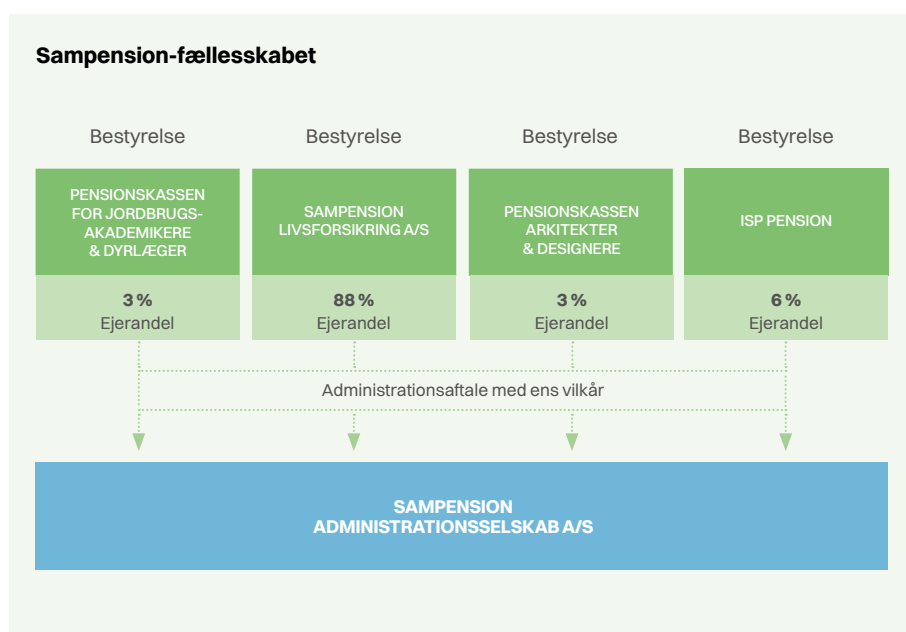
Udvalg for ansvarlige investeringer

Politikken for ansvarlige investeringer er fælles for alle fire medlemmer af Sampension-fællesskabet. Bestyrelserne har nedsat et tværgående udvalg, der kvalificerer og indstiller til beslutninger på ESG-området. Udvalgets formål er at drøfte sociale, miljø- og selskabsmæssige overvejelser ved investeringsbeslutninger foretaget i de fire pensionsvirksomheder med henblik på at opnå enighed om de principper, der skal indgå i pensionsvirksomhedernes politik for ansvarlige investeringer.

Lars Kehlet Nørskov (næstformand for bestyrelsen) og Michael Herold (bestyrelsesmedlem) har i 2023 været ISP's medlemmer af udvalget. Der har i 2023 været afholdt tre møder i udvalget.

Organisation og ledelse

ISP indgår i Sampension-fællesskabet. Udover ISP indgår Sampension Livsforsikring A/S, Pensionskassen Arkitekter & Designere og Pensionskassen for Jordbrugsakademikere & Dyrslæger i administrationsfællesskabet. Ejer kredsen i Sampension Administrationsselskab A/S består af Sampension Livsforsikring A/S (88 %), Pensionskassen Arkitekter & Designere (3 %), Pensionskassen for Jordbrugsakademikere & Dyrslæger (3 %) og ISP (6 %).

Sampension Administrationsselskab A/S' daglige ledelse udgøres af direktionen. Hertil kommer fem hovedområder med ansvar for den daglige drift og udvikling samt tre stabsområder (Direktionssekretariat, Kommunikation samt HR). Nærmere beskrivelse af organisationen kan ses på sampension.dk/organisation.

Der er oprettet en risikostyringsfunktion, compliancefunktion, aktuarfunktion og intern auditfunktion, der bidrager til at sikre effektiv styring. Derudover har bestyrelsen besluttet at ansætte den interne revisionschef, som varetager den interne revision i pensionsvirksomhederne i administrationsfællesskabet. De ansvarlige for de pågældende afdelinger er udpeget som nøglepersoner og har en kontrollerende rolle i forhold til Sampension-fællesskabets arbejde.

Aflønning

Bestyrelserne i de finansielle virksomheder, som administreres af Sampension Administrationsselskab A/S, har udformet en lønpolitik i overensstemmelse med EU's og danske krav. Aflønningsprincipperne har til formål at sikre, at ledelse og medarbejdere honoreres på en sådan måde, at virksomhedens forretningsmæssige og langsigtede strategiske mål understøttes bedst muligt.

Aflønningsforholdene afspejler og understøtter, at Sampension Administrationsselskab A/S til stadighed formår at rekruttere og fastholde en kompetent og ansvarlig ledelse, der fremmer en sund og effektiv risikostyring og ikke motiverer til at tage overdrevne risici, ligesom aflønningsprincipperne skal forebygge interessekonflikter til gavn for medlemmerne.

Der henvises til regnskabets note 5 samt isp.dk/om-isp/struktur-og-ledelse/isps-bestyrelse, hvor der er oplysninger om lønpolitik samt vederlagsrapport med vederlag til bestyrelses- og direktionsmedlemmer.

Ledelse og ledelseshverv

Direktion

Administrerende direktør Hasse Jørgensen

Ansvarshavende aktuar

Jørgen Bønsager

Intern revision

Revisionschef Gert Stubkjær

Ekstern revision

PricewaterhouseCoopers
Statsautoriseret Revisionspartnerselskab
Strandvejen 44
2900 Hellerup

Generalforsamling

Ordinær generalforsamling afholdes den 29. april 2024.

Ledelseshverv

Denne oversigt viser bestyrelsens og direktionens øvrige ledelseshverv.

Bestyrelse

Lars Bytoft, formand, født 6. april 1973

Adm. direktør i Bytoft Consulting ApS

Direktør i CAV Invest ApS

Bestyrelsesmedlem i Sampension Administrationselskab A/S

Lars Kehlet Nørskov, næstformand, født 10. september 1956

Medlem af fællesudvalget for ansvarlige investeringer for Sampension Livsforsikring A/S, Pensionskassen Arkitekter & Designere, Pensionskassen for Jordbrugsakademikere & Dyr læger og Pensionskassen for teknikum- og diplomingeniører

Medlem af repræsentantskabet i Lån & Spar Bank A/S

Lisa Frost Sørensen, Revisionsudvalgsformand, født 28. november 1962

Michael Herold, født 5. januar 1967

Bestyrelsesmedlem i Hørup og Høruphav Vandværk a.m.b.a.

Repræsentantskabsmedlem i AKA Akademikernes A-kasse

Medlem af fællesudvalget for ansvarlige investeringer for Sampension Livsforsikring A/S, Pensionskassen Arkitekter & Designere, Pensionskassen for Jordbrugsakademikere & Dyr læger og Pensionskassen for teknikum- og diplomingeniører

Peter Kjær Østergaard, født 16. april 1969

Finansdirektør i PenSam

Bestyrelsesmedlem af Kapitalforeningen PenSam Invest.

Cay Kjeld Holst Jensen, født 3. oktober 1940

Repræsentantskabsmedlem i Ingeniørforeningen IDA

Direktion

Adm. direktør Hasse Jørgensen, født 23. juli 1962

Adm. direktør i Sampension Livsforsikring A/S

Adm. direktør i Sampension Administrationselskab A/S

Formand for bestyrelsen i Komplementarselskabet Alternative Investments ApS

Formand for bestyrelsen i Sampension KP Danmark A/S

Formand for bestyrelsen i Sampension KP International A/S

Medlem af bestyrelsen i Refshaleøen Holding A/S (inkl. et datterselskab)

Næstformand for bestyrelsen i Forsikring & Pension

Samfundsansvar

Oplysninger om samfundsansvar i dette afsnit følger § 132 i bekendtgørelse om finansielle rapporter for forsikringsselskaber og tværgående pensionskasser (regnskabsbekendtgørelsen).

Ud over at bidrage til den enkeltes økonomiske sikkerhed som pensionist er ISP som en del af overenskomsterne med til at sikre en samfundsøkonomisk bæredygtig udvikling med en god balance mellem offentlige ydelser og ydelser forankret i arbejdsmarkedet. Arbejdsmarkedspensionerne indskrives sig som en væsentlig grundpille i den danske model og har siden 1980'erne været medvirkende til den fortsatte udvikling af et sikkert og ansvarligt arbejdsmarked.

ISP har et ansvar for at forvalte pensionsordninger så medlemmernes interesser varetages bedst muligt. Det gøres ved at holde fokus på det væsentlige, som gør pensionsordninger mere værd for medlemmerne. Blandt de væsentlige fokusområder er, at sikre gode afkast på et ansvarligt grundlag.

Ansvarlige investeringer

ISPs investeringer tilrettelægges, så de er samfundsmæssigt ansvarlige. Politikken for ansvarlige investeringer har tre fokusområder:

- Investeringernes miljø- og klimaaftryk
- Investeringernes sociale indvirkning
- God selskabsledelse

Arbejdet med samfundsansvar hviler på en ambition om at understøtte internationale normer og retningslinjer, herunder FN's Global Compact 10 principper inden for menneskerettigheder, arbejdstagerrettigheder, miljø og anti-korruption, OECD's retningslinjer om ansvarlig virksomhedsadfærd for multinationale virksomheder samt institutionelle investorer og Parisaftalens klimamål.

Udgangspunktet for den ansvarlige investeringspolitik er fælles for alle pensionsvirksomheder og virksomhedsordninger, der indgår i Sampension-fællesskabet. Bestyrelserne har nedsat et tværgående udvalg, der løbende drøfter de sociale, miljø- og selskabsmæssige overvejelser ved investeringsbeslutninger med henblik på at opnå enighed om de principper, der skal indgå i pensionsvirksomhedernes politik for ansvarlige investeringer.

ISPs samlede politik og retningslinjer for ansvarlige investeringer kan ses på isp.dk/esg.

Det aktive ejerskab i fortsat vækst

Aktivt ejerskab er en integreret del af arbejdet med ansvarlige investeringer og udvikler sig fortsat. I 2023 har der været særligt fokus på at øge stemmeaktiviteterne på selskabernes generalforsamlinger og på fortsat at udbygge dialogprogrammet.

Administrationsfællesskabets samlede dialogprogram er en væsentlig komponent i det aktive ejerskab.

Fællesskabet deltager samlet set i mere end 2.600 dialoger med selskaber om klima og miljø, sociale forhold, menneskerettigheder og god selskabsledelse.

De fleste af dialogerne føres via de investornetværk, administrationsfællesskabet deltager i. Det giver en større rækkevidde, hvor ISP får mulighed for at deltage i et omfattende dialogprogram, og det er samtidig vurderingen, at den største effekt på realøkonomien opnås gennem samarbejde med den øvrige investorbase.

3 fokusområder
for ansvarlige
investeringer

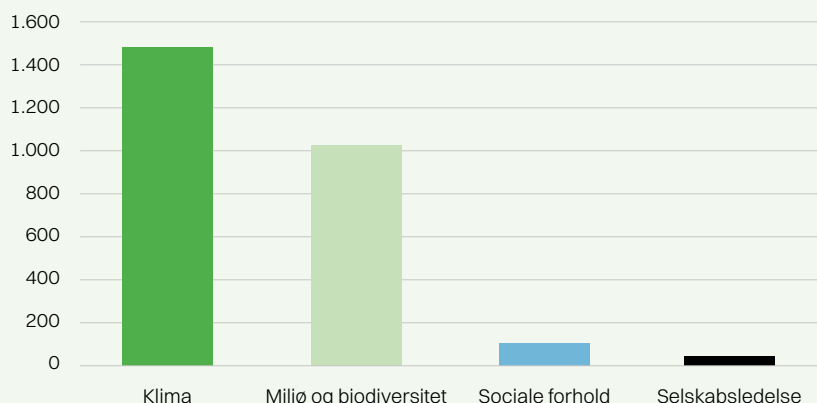
Administrationsfællesskabet har en udøvende rolle i flere af de investornetværk, der deltages i, dvs. er aktiv som lead eller co-lead eller tilsvarende i dialogen med et selskab.

I 2023 var administrationsfællesskabet aktivt medvirkende investor i 17 dialoger.

Deltagelse i 2627 dialoger

2627 dialoger i 2023 - heraf 1465 om klima

Administrationsfællesskabet har i 2023 deltaget i flere netværk, der faciliterer dialoger på vegne af en kreds af internationale investorer, eller hvor administrationsfællesskabet udfører dialogen på vegne af netværket:

- Climate Action 100+ (CA100+) er et verdens største investorinitiativ. Netværket består af over 700 investorer med samlede aktiver på godt 450.000 mia. kr. CA100+ er stiftet i december 2017 og er aktuelt i dialog med 170 klimabelastende selskaber inden for sektorerne olie og gas, minedrift og metaller, forsyningssektoren, transport, forbrugerprodukter og industri. Gennem Climate Action 100+ initiativet er administrationsfællesskabet i dialog med selskaberne om deres negative påvirkning på klima, klimamål, forretningsplaner og lobby-aktiviteter inden for klimaregulering og rapportering. Administrationsfællesskabet er aktiv som "collaborating investor" på 1 dialog.
- CDP er en global klimaorganisation med det formål at påvirke selskaber og byer til at måle, rapportere og forstå deres miljømæssige påvirkning og dermed bidrage til at skabe en langsigtet bæredygtig økonomi. CDP har udover at drive et globalt 'environmental disclosure system' også forskellige programmer til at drive aktivt ejerskab. Administrationsfællesskabet har været "lead" på 3 dialoger, og deltog også som "lead investor" i 2022.
- IIGCC Net Zero Engagement Initiative (NZEI) er stiftet af The Institutional Investors Group on Climate Change (IIGCC) og består af 93 investorer, der fører dialog med i alt 107 selskaber. Initiativet fokuserer på storforbrugere af energi og har til formål at reducere efterspørgslen af fossile brændsler. Administrationsfællesskabet er "co-lead" på 5 dialoger.
- Nature Action 100 er et globalt investor-initiativ med fokus på biodiversitet, stiftet af IIGCC, Ceres, Finance for Biodiversity Foundation og Planet Tracker. Nature Action 100 består af mere end 200 investorer med aktiver for over 160.000 mia. kr. Initiativet fokuserer på tab af naturressurser og biodiversitet og er det første af sin slags. Administrationsfællesskabet er "co-lead" på 1 dialog.
- UN PRI Advance, der er et FN-støttet investornetværk igangsatte i 2022 et nyt dialoginitiativ om menneskerettigheder med fokus på mineselskaber og selskaber, der arbejder med vedvarende energi. Initiativet indebærer, at investorerne og heriblandt administrationsfællesskabet går i dialog med ca. 40 selskaber fra hele verden inden for hhv. råvaresektoren og den såkaldte renewables-sektor med henblik på at sikre, at de i højere grad har fokus på respekt for menneskerettigheder i deres aktiviteter. 220 internationale investorer med samlet set mere end 200.000 mia. kr. under forvaltning har tilsluttet sig initiativet. Administrationsfællesskabet er "collaborating investor" på 1 dialog.

- Administrationsfællesskabet deltager i dialoger med mere end 100 selskaber vedrørende norm-brud, som fx overtrædelse af arbejdstagerrettigheder, menneskerettigheder i øvrigt eller god selskabsledelse. Der igangsættes 25 dialoger per kvartal. Dialogerne adskiller sig fra de tematiske dialoger ved, at de tager afsæt i identificerede eller sandsynlige brud på etablerede normer. Dialogerne drives af ISS.

Stemt på 16.500 dagsordenspunkter

Stemmeaktiviteten er øget betydeligt i 2023.

I perioden 1. januar til 31. december 2023 er der stemt på 1.190 generalforsamlinger og 16.562 individuelle dagsordenspunkter, svarende til 92 % af alle afstemninger.

Med henblik på at skabe fuld transparens omkring ISPs stemmeafgivelse er der i 2023 implementeret et system på hjemmesiden, så alle stemmeafgivelser er offentligt tilgængelige.

Stemmeafgivelse gennemføres elektronisk af administrationsfællesskabet selv, og der anvendes ikke rådgivende stedfortrædere. Stemmeafgivelsen baserer sig bl.a. på undersøgelser fra ISS, dialoger med selskaberne, oplysninger fra selskabernes årsrapporter og på open source-data som f.eks. Climate Action 100+ og Transition Pathway Initiative.

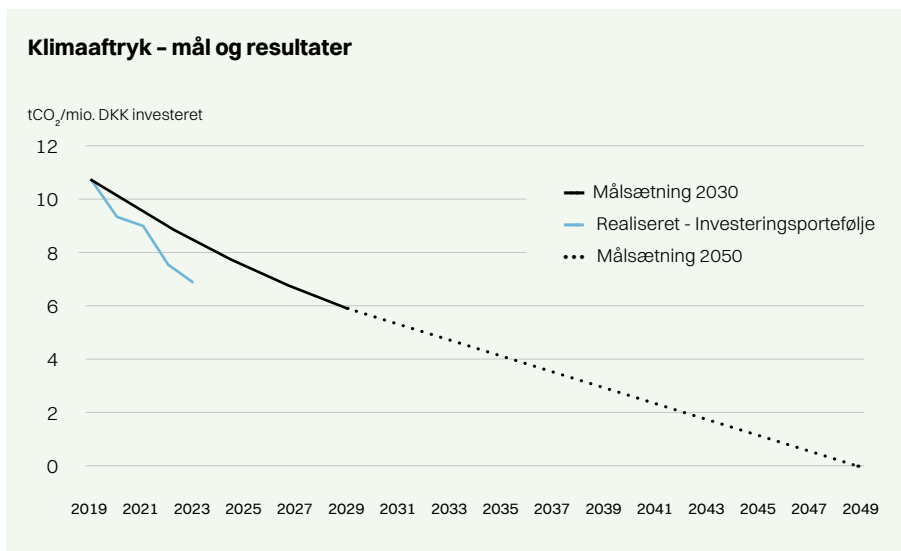
Ved stemmeafgivelsen i 2023 har der været særligt fokus på store CO₂-udledere. Dels er der fokuseret på selskabernes klimamålsætninger, transparens om klimarelaterede lobbyaktiviteter og selskabernes klimarapportering, og dels er der fokuseret på vurderingen af klimarelaterede aktionærforslag.

Der er stemt i overensstemmelse med anbefalingerne fra selskabernes ledelse i 89 % og imod i 11 % af alle dagsordenspunkterne.

De tre områder, hvor der er stemt flest gange imod anbefalingerne fra ledelsen i selskaberne, er valg af bestyrelsesmedlemmer, klima og miljø, aflønning og sociale forhold.

Klimaneutralitet i 2050

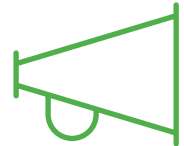
ISP har som mål, at den samlede investeringsporteføljes CO₂-aftryk skal være reduceret med 45 % i 2030 i forhold til 2020 og til netto nul i 2050. Målet gælder for de samlede aktiver i porteføljen. Hermed reduceres CO₂-aftrykket relativt mest inden for de første 10 år og med de resterende 55 % over de efterfølgende 20 år. For at understøtte det, er der fastsat mål for den gennemsnitlige årlige reduktion for den fulde periode frem til 2050.

Note: Målsætning og realiseret sti er eksklusive dræn fra skovinvesteringer.

Stemt på
1190 general-
forsamlinger

Fortsat fald i investeringernes klimaaftryk

Klimaaftrykket faldt også i 2023. Det har været muligt at indhente og modellere udledninger på basis af data for en stor del af porteføljen. ISP kan dermed beregne klimaaftrykket for 96 % af de samlede netto-investeringsaktiver. Det er afgørende for at kunne opfylde pensionsvirksomhedens klimamål og sikre den nødvendige transparens for medlemmer og interessenter i det omgivende samfund.

Det samlede beregnede klimaaftryk for 2023 inkluderer også ISPs skovinvesteringer, der netto optager CO₂. Beregningerne af netto CO₂-optaget baserer sig på data indsamlet og beregnet af en ekstern dataleverandør. ISPs skovinvesteringer giver et samlet CO₂-optag på 4.593 ton i 2023.

Beregning af klimaaftrykket på tværs af aktivklasser viser en samlet nettoudledning for 2023 på 71.977 tons CO₂e og et carbon footprint per mio. kr. investeret på 6,3.

Samlet set er carbon footprint for den udledende del af porteføljen – dvs. beregnet uden fradrag af CO₂-optaget fra ISPs skovinvesteringer – faldet med 36,4 % over de sidste fire år svarende til en gennemsnitlig reduktion for årene 2020-2023 på 10,7 % per år.¹

Carbon
footprint 6,3

Klimaaftryk

	Udledning	Carbon Footprint
Footprint ekskl. skov	76.750	6,8
Footprint inkl. skov	71.977	6,3

Et mere detaljeret overblik over udviklingen i ISPs klimaaftryk findes nedenfor under punktet "Klimarapportering for investeringerne" og en samlet metodebeskrivelse for opgørelse af klimaaftrykket findes på side 31.

Miljømæssigt bæredygtige investeringer

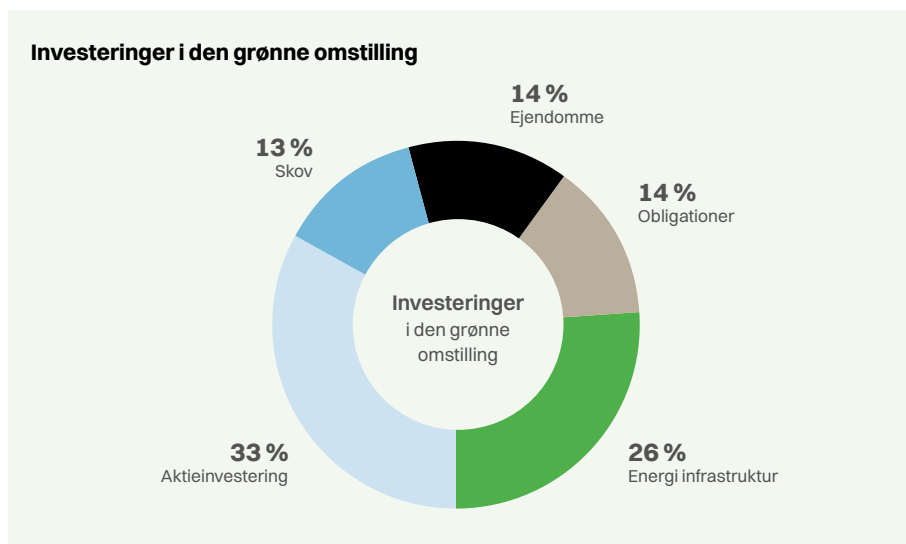
Ved udgangen af 2023 har ISP en samlet beholdning af miljømæssigt bæredygtige investeringer på 1,3 mia. kr., svarende til en andel på 8,1 % af de samlede nettoinvesteringsaktiver.

Miljømæssigt
bæredygtige
investeringer
for 1,3 mia. kr

Opgørelsen er lavet inkl. tilsagn og er baseret på definitionen af miljømæssigt bæredygtige investeringer, som er defineret i EU's Sustainable Finance Disclosure Regulation (SFDR) og tilhørende tekniske standarder. Det omfatter både investeringer omfattet af EU's taksonomi-forordning og investeringer, som på baggrund af reguleringen i SFDR kan anses for miljømæssigt bæredygtige. Yderligere information om opgørelsen kan findes i den lovpligtige "Periodisk rapportering om fremme af miljømæssige og/eller sociale karakteristika", der er offentligt tilgængelig på isp.dk/esg og findes under Bæredygtighedsrelaterede oplysninger.

¹ CO₂-udledningen fra statsobligationer og obligationer udstedt af supranationale myndigheder, indgår ikke i det samlede klimaaftryk, da beregningerne for denne aktivklasse ikke kan opgøres efter samme principper som traditionel økonomisk aktivitet, og derfor må beregnes særskilt. Det beregnede klimaaftryk for denne aktivklasse kan ses i tabellen vedr. klimarapportering for investeringerne.

Stadig fokus på kul

I ISPs klimastrategi er der, udover sektorspecifikke stier til netto nuludledning af klimagasser i 2050, fastsat følgende mål og grænseværdier for, hvor stor en del af virksomhedernes omsætning, der må være knyttet til kul:

- Kuludvinding (termisk kul): Mindre end 5 %
- Kuludvinding (metallurgisk kul): Mindre end 25 %
- Kuludvinding (services): Mindre end 25 %
- Forsyningselskaber: Mindre end 25 %

For selskaber med primære aktiviteter i OECD-området reduceres grænseværdierne fra 1. januar 2025 med 5 % point årligt, indtil omsætningsandelene for alle kategorier er mindre end 5 %.

For selskaber med primære aktiviteter udenfor OECD-området reduceres grænseværdierne fra 1. januar 2030 med 2,5 % point årligt, indtil omsætningsandelene for alle kategorier er mindre end 5 %.

Screening og eksklusioner

Investeringerne i børsnoterede selskaber overvåges løbende af et uafhængigt screenings-selskab. Screeningen tager afsæt i FN's Global Compact og OECD's retningslinjer for multinationale selskaber. Hvis det konstateres, at et selskabs adfærd i væsentlig grad er i strid med politik og retningslinjer for ansvarlige investeringer, vurderes det, om selskabet skal sættes på en overvågningsliste, mens der foretages yderligere undersøgelser, eller der indledes en dialog med selskabet. Selskaber med uacceptabel adfærd tilføjes eksklusionslisten.

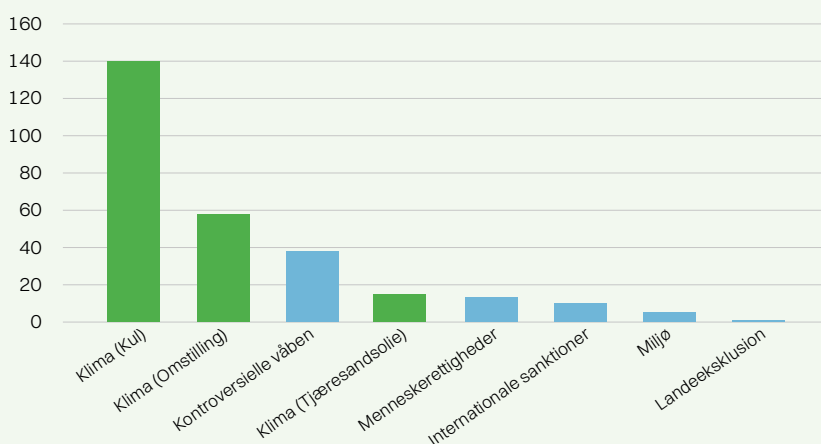
Herudover bliver der screenet for kul- og tjæresandsaktiviteter samt selskabernes klimaadfærd og omstillingsparathed. Aktieporteføljens selskaber indenfor de tungest udledende sektorer screenes således løbende for deres evne og villighed til at indgå i en transition til en lavemissionsøkonomi, og det indgår som et kriterie for eksklusion.

I 2023 steg antallet af selskaber ekskluderet på baggrund af kriteriet for uacceptabel klimaadfærd fra 204 til 214. Forøgelsen på 10 dækker over eksklusion af 26 selskaber og re-inklusion af 16 selskaber, fx fordi selskaberne siden eksklusionstidspunktet har gennemført betydelige reduktioner af CO₂-udledningen eller fastsat ambitiøse strategier for forbedring af deres klimaaftryk.

Ekskluderede selskaber

282

282 eksklusioner - heraf 214 pga. klima

De resterende 68 eksklusioner relaterer sig til andre miljømæssige forhold end klima (E), menneskerettigheder og sociale forhold (S) eller forhold omkring god selskabsledelse og governance (G). Enkelte selskaber er ekskluderet som følge af internationale sanktioner eller ISPs landeeksklusioner. I tilfælde hvor ISP har valgt at ekskludere en stat, investerer ISP ikke i statsobligationer udstedt af den pågældende stat og investerer heller ikke i selskaber kontrolleret af staten.

På området for menneskerettigheder inkl. arbejdstagerrettigheder er det samlede resultat af kvartalsvise screeninger og kritiske dialoger gennemført i 2023, at antallet af ekskluderede selskaber er 13, og således uændret ift. 2022.

Unoterede aktier er underlagt de samme retningslinjer som børsnoterede aktier, hvor den ansvarlige politik inddrages via due diligence-processen og søges implementeret med de nødvendige aftaler med forvaltere. I porteføljen af egen forvaltede ejendomme udlejes ikke til selskaber, der på aftaletidspunktet er på eksklusionslisten. Ligeledes investeres der ikke i internt forvaltede porteføljer i obligationer og gældsandele i selskaber på eksklusionslisten. Eksklusionslisten offentliggøres løbende på hjemmesiden.

Måling af klimarisici og andre bæredygtighedsrelaterede oplysninger

Som langsigtet investor forholder ISP sig løbende til finansielle risici knyttet til klimaforandringer og offentliggør årligt 'Klimarapport - risici og muligheder', der beskriver hvordan der arbejdes med klimarelaterede, finansielle risici og kvantificeringen af disse.

Derudover offentliggøres lovpligtig information og rapporter om pensionsproduktets bæredygtighedsrisici, negative bæredygtighedsvirkninger, og om fremme af miljømæssig og/eller sociale karakteristika.

Rapporterne offentliggøres på hjemmesiden under Bæredygtighedsrelaterede oplysninger (<https://www.isp.dk/om-isp/finansiel-information/ansvarlige-investeringer/baeredygtighedsrelaterede-oplysninger>).

Fokusområder 2024

Arbejdet med ansvarlige investeringer udvikler sig fortsat betydeligt.

ISP vil fortsætte arbejdet med at udvikle de tiltag og redskaber, der kan sikre størst mulig ansvarlighed i de samlede investeringer – uanset om det gælder det miljø- og klimamæssige aftryk, den sociale indvirkning eller god selskabsledelse.

I 2024 vil der bl.a. være ekstra fokus på:

- Videreudvikling af ISPs klimastrategi "Stier til Net Zero 2050", der understøtter målsætningen om at reducere porteføljens klimaaftryk til netto nul senest i 2050
- Videreudvikling af ISPs aktive ejerskab, herunder stemmeaktiviteter og samarbejde med andre investorer via investornetværk og dialogprogrammer
- Etablering af handlingsplan for arbejdet med biodiversitet i investeringerne
- Strategi for integrering af bæredygtighedshensyn af direkte ejendomsinvesteringer
- Forberedelse af CSRD-rapportering med virkning fra regnskabsåret 2025.

Klimarapportering for investeringerne

Investeringernes CO ₂ -aftryk						
Samlet CO ₂ -udledning ¹	Enhed	2023	2022	2021	2020	Andel opgjort 2023
Absolut udledning						
- inklusive skovinvesteringer	Ton CO ₂ e	71.977	57.367			96%
- eksklusive skovinvesteringer	Ton CO ₂ e	76.570	77.924			96%
2030 Målsætning - 45 % reduktion ²	Ton CO ₂ e	68.490				
Finansieret udledning (carbon footprint)						
- inklusive skovinvesteringer	Ton CO ₂ e/mio. DKK	6,3	5,5			96%
- eksklusive skovinvesteringer	Ton CO ₂ e/mio. DKK	6,8	7,5			96%
2030 Målsætning - 45 % reduktion ²	Ton CO ₂ e/mio. DKK	5,9				
Fordelt CO₂-udledning - absolut ¹						
Børsnoterede aktier	Ton CO ₂ e	43.113	42.451	52.651	66.253	99%
Kreditporteføljen	Ton CO ₂ e	13.330	17.376			97%
Private Equity -porteføljen	Ton CO ₂ e	3.973	3.799			85%
Infrastrukturporteføljen	Ton CO ₂ e	11.743	9.227			94%
Porteføljen af danske realkreditobligationer	Ton CO ₂ e	3.991	4.693			99%
Ejendomsporteføljen	Ton CO ₂ e	418	377			84%
Portefølje af skovinvesteringer	Ton CO ₂ e	-4.593	-20.557			62%
Fordelt finansieret CO₂-udledning (carbon footprint) ¹						
Børsnoterede aktier	Ton CO ₂ e/mio. DKK	7,3	8,0	7,7	10,6	99%
Kreditporteføljen	Ton CO ₂ e/mio. DKK	10,5	13,6			97%
Private Equity -porteføljen	Ton CO ₂ e/mio. DKK	6,1	6,7			85%
Infrastrukturporteføljen	Ton CO ₂ e/mio. DKK	29,4	30,2			94%
Porteføljen af danske realkreditobligationer	Ton CO ₂ e/mio. DKK	1,6	2,0			99%
Ejendomsporteføljen	Ton CO ₂ e/mio. DKK	0,8	0,8			84%
CO₂-fortrængning fra direkte ejet vedvarende energiinfrastruktur						
Absolut CO ₂ -fortrængning	Ton CO ₂ e	1.114	1.249			
CO₂-udledning fra statsobligationer og supranationals ¹						
Carbon intensitet (Sovereign emissions - production intensity)	Ton CO ₂ e/mio. EUR BNP	279,0	263,5			93%
Aktivt ejerskab, antal klimadialoger ¹						
Dialoger om klima i alt	Stk	1.465	1.237			
- heraf egne dialoger	Stk	5	7			
- heraf dialoger via investornetværk som aktivt mekvirkende investor	Stk	9	6			
- heraf dialoger via investornetværk i øvrigt	Stk	1.421	1.214			
- heraf dialoger via ESG-ratingbureau	Stk	30	10			

¹ For andre aktivklasser end børsnoterede aktier er udledningen opgjort første gang for 2022, og oplyses derfor alene for 2022 og 2023.

² De beregnede måltal for 2030 tager udgangspunkt i porteføljen eksklusive skovinvesteringer og medregner dermed ikke netto-effekten af CO₂-ophobning fra disse.

¹ På grund af ændring i opgørelsesmetode har det ikke været muligt at beregne sammenligningstal for 2020-2021.

ESG-nøgletal for pensionskassen

Pensionskassen har valgt at støtte pensionsbranchens ønske om en fælles standard og offentliggøre en oversigt over ESG-nøgletal efter den branchehenstilling, der er offentliggjort af F&P som en udløber af regeringens klimapartnerskab for den finansielle sektor (seneste version F&P Klimarapportering december 2023).

ESG-nøgletal					
	Enhed	2023	2022	2021	2020
S - Sociale data					
Betalte skatter	Mio. kr.	234	515	352	379
G - Ledelsesdata					
Bestyrelsens kønsdiversitet ¹	Pct.	25	25	17	17
Tilstedeværelse på bestyrelsesmøder	Pct.	93	97	97	97

¹ Opgørelsesmetoden er ændret i henhold til Erhvervsstyrelsens nye vejledning, så tallene for 2022 og senere er ikke sammenlignelige med tallene før 2022.

Nøgletal for sociale data og ledelsesdata medtager kun nøgletal, der knytter sig direkte til pensionskassen, mens nøgletal for administrationsfællesskabet kan ses i Sampension Livs redegørelse om samfundsansvar: sampension.dk/aarsrapport.

For ISP viser ESG-nøgletallene bl.a. følgende:

- Betalte skatter faldt med 55 % i 2023. I betalte skatter indgår bl.a. pensionsafkastskat, som afhænger af det foregående års realiserede investeringsafkast, som i 2022 var negativt.

Redegørelse for det underrepræsenterede køn

Redegørelsen om det underrepræsenterede køn er udarbejdet efter regnskabsbekendtgørelsens § 132a.

Kønssammensætning i ledelsen

Aktuelt består bestyrelsen af 1 kvinde og 5 mænd - heraf 4 medlemsvalgte bestyrelsesmedlemmer. Bestyrelsen har med sin nuværende sammensætning blandt de generalforsamlingsvalgte medlemmer opnået en ligelig kønsfordeling med baggrund i, at bestyrelsen har en fordeling mellem kønnene på 25 % / 75 % svarende til 1 og 3 personer. Fordelingen er i overensstemmelse med Erhvervsstyrelsens vejledning om, hvad der betragtes som en ligelig kønsfordeling i forhold til antallet af bestyrelsesmedlemmer.

Pensionskassen har 2 eller færre ledende medarbejdere på pensionskassens øvrige ledelsesniveauer og der er dermed ikke krav om opstilling af måltal for pensionskassens øvrige ledelsesniveauer.

Der er færre end 50 ansatte i pensionskassen, hvorfor der ikke forligger en politik for kønsdiversitet i øvrige ledelseslag.

Metodebeskrivelse samfundsansvar

Generelt

Redegørelse om samfundsansvar er udarbejdet efter § 132 i Finanstilsynets bekendtgørelse om finansielle rapporter for forsikringselskaber og tværgående pensionskasser (regnskabsbekendtgørelsen). Redegørelsen om det underrepræsenterede køn er udarbejdet efter regnskabsbekendtgørelsens § 132a.

ESG-nøgletal definitioner

ESG-nøgletallene er udarbejdet efter pensionsbranchens fælles standard, som følger vejledningen fra FSR – danske revisorer, Nasdaq og Finansforeningen fra juni 2019. Nøgletallet for fastholdelse af medlemmer er udeladt, da det ikke er retvisende for medlemstilfredsheden i et arbejdsmarkedspensionsselskab.

Metodebeskrivelse for beregning af klimanøgletal for investeringsporteføljen

Ved fastlæggelsen af investeringsporteføljens estimerede emission anvendes princippet anbefalet i EU's Disclosure Forordning, samt den branchehenstilling, der er offentliggjort af F&P som en udløber af regeringens klimapartnerskab for den finansielle sektor (seneste version F&P Klimarapportering december 2023), om fordeling af et selskabs emissioner ud fra en fordelingsnøgle baseret på ejerskab af det givne selskabs udstedte aktiekapital og gældsudstedelse samt kontantbeholdning (EVIC²). Der rapporteres således ud fra et allokeringsskema om finansiering af de økonomiske aktiviteter for de givne selskaber, der er investeret i.

Grundlaget for opgørelsen af emissionerne er FN's rammekonvention om klimaændringer vedtaget i 1997 – den såkaldte Greenhouse Gas Protocol (GHG/Kyoto-protokollen), hvor klimagasser omfatter: Kuldioxid (CO₂), metan (CH₄), lattergas (N₂O), hydroflourcarboner (HFC'er), perfluorocarboner (PFC'er), svovlhexafluorid (SF₆), og nitrogen trifluorid (NF₃). Da gasserne har forskellig styrke i forhold til deres drivhuseffekt og har forskellige halveringstider, målt som drivhuspotentiale Global Warming Potential (GWP), normaliseres hver gas til CO₂-ækvivalenter (CO₂e) ved at multiplicere hver gas med dens individuelle GWP-faktor.

Selskabers emissioner kategoriseres ud fra følgende:

Scope 1

Direkte emissioner fra kilder, der ejes eller kontrolleres af selskabet – dvs. emission som følge af selskabets egen drift.

Scope 2

Indirekte emissioner stammende fra den indkøbte energi, der anvendes i driften af selskabet. Dvs. eksempelvis emission fra produktionen af den strøm, der anvendes i pensionskassen.

Scope 3

Al anden indirekte emission - upstream og downstream. Dvs. emission stammende fra produktionen af input til virksomhedens drift (udover energi), samt emission stammende fra anvendelsen af virksomhedens produkter og ydelser.

I fastlæggelsen af pensionskassens emission som følge af investeringer betragtes alene scope 1 og 2 emission.

² Enterprise Value Including Cash

Investeringsporteføljens CO₂e-udledning

I opgørelsen af investeringsporteføljens emission anvendes to metrikker:

Absolut carbon emission: Den samlede sum af absolut emission stammende fra de selskaber, der er investeret i – beregnet ud fra de respektive finansierede andele af selskabernes CO₂-udledning:

$$\text{Absolut CO}_2\text{e udledning} = \sum_{i=1}^n \left(\frac{\text{Værdi af investering}_i}{\text{Samlet værdi af selskab}_i \text{ (EVIC)}} * \text{Selskabets CO}_2 \text{ udledning}_i \right)$$

i) angiver selskab nr. i porteføljen af selskaber, hvor $i \in [1;n]$

n) angiver antal selskaber i porteføljen

- Metrikken afhænger af den finansierede andel. Er ikke normaliseret og dermed afhængig af porteføljens størrelse. Afhænger ikke af valuta.

Carbon footprint: Absolut udledning pr. investeret mio. (i en given valuta):

$$\text{Carbon fodaftryk} = \frac{\text{Absolut CO}_2\text{e udledning}}{\text{Investeringsporteføljens markedsværdi (DKK mio.)}}$$

- Metrikken afhænger af den finansierede andel. Sammenligning på tværs af porteføljer og over tid er mulig pga. normalisering med porteføljeværdi. Metrikken er desuden følsom overfor ændringer i de underliggende selskabernes markedsværdier, som er uafhængig af selskabernes udledning, og afhænger af valuta.

MSCI gennemsnitsmodel: En kvantitativ model for estimering af carbon footprint

Hvor der ikke er adgang til rapporterede data for en investerings CO₂e-udledning anvendes en kvantitativ model til at estimere investeringens klimaaftryk, herefter benævnt MSCI gennemsnitsmodellen. MSCI gennemsnitsmodellen tager afsæt i kategorisering af investeringer med udgangspunkt i to primære datapunkter:

- **Industrigruppe:** Angiver type af økonomisk aktivitet. Her anvendes GICS klassificeringer, hvor der i alt er 24 forskellige industrigrupper.
- **Marked:** Angiver hvilken region investeringen primært opererer i. Der anvendes to markeder, 'developed' og 'emerging'.

For hver kombination af Industrigruppe og Marked beregnes et estimat for carbon footprint (scope 1 og scope 2 emission pr. million investeret). Estimatet laves med udgangspunkt i virksomheder kategoriseret som henholdsvis MSCI developed markets og MSCI emerging markets. Virksomhederne fra de to indekser inddeles yderligere i industrigrupper, dvs. 48 grupper i alt. Derefter beregnes gennemsnitsværdierne af virksomhedernes carbon footprint for de enkelte grupper. Beregningen af carbon footprint for de enkelte grupper anvendes herefter som estimat for carbon footprint for investeringer i tilsvarende industrigrupper, hvor der ikke er adgang til rapporterede emissionsdata. Fordi estimatet af carbon footprint sker med udgangspunkt i enterprise value – og dermed den samlede finansiering af den givne forretningsmodel, skelnes der i denne model ikke mellem ejerskab og gæld. De anvendte emissionsdata for virksomhederne i de anvendte MSCI-indeks leveres af en ekstern dataleverandør, ISS ESG (senest tilgængelige emissionsdata, frigivet januar 2023).

Investeringer – aktivtyper inddraget

I nærværende afsnit beskrives de tilgange, der er anvendt for de forskellige aktivklasser i forbindelse med CO₂e-regnskabsopgørelsen til fastlæggelse af den af investeringerne afledte CO₂e-udledning eller CO₂e-sekvestrering/fortrængning.

Børsnoterede aktier

- Gennem ejerskabet af de enkelte selskabers aktiekapital og gældsudstedelser har pensionsvirksomheden finansieret en andel af de respektive selskabers emissioner. I fordelingen af en virksomheds emission anvendes en EVIC-tilgang, der tager udgangspunkt i selskabets samlede finansiering.
- De anvendte data stammer fra ISS ESG, der leverer validerede data for de virksomheder, der selv offentliggør, samt leverer estimerede emissionsdata for de virksomheder, der ikke offentliggør via eksempelvis CDP eller bæredygtighedsrapportering.
- ISS ESG's validering og estimering af emissionsdata bygger på en avanceret model med 800 sektorer og undersektorer, og sektorspecifikke regressionsmodeller, og hvor konglomerater opsplittes i forretningsområder og holdingselskaber på ejerskab af datterselskaber.
- Data (rapporterede og estimerede) er tilgængelige for omkring 99 % af de børsnoterede aktier i porteføljen.

Kredit

- Gennem ejerskabet af de enkelte selskabers aktiekapital og gældsudstedelser har pensionsvirksomheden finansieret en andel af de respektive selskabers emissioner. I fordelingen af en virksomheds emission anvendes en EVIC-tilgang, der tager udgangspunkt i selskabets samlede finansiering.
- De anvendte data er delvist leveret af ISS ESG. For de virksomheder, hvor ISS ESG ikke leverer data, anvendes modelleret data, jf. MSCI gennemsnitsmodellen beskrevet ovenfor.
- Der er opgjort carbon footprint for 95 % af kreditinvesteringerne målt på markedsværdi, hvoraf 15 % er fra ISS ESG og 85 % er modelleret data.

Private Equity fonde

- Gennem ejerskabet af de enkelte selskabers aktiekapital og gældsudstedelser har pensionsvirksomheden finansieret en andel af de respektive selskabers emissioner. I fordelingen af en virksomheds emission anvendes en EVIC-tilgang, der tager udgangspunkt i selskabets samlede finansiering.
- Dataleverandøren Burgiss leverer GIGS-industrigruppe klassificering og landekode for de enkelte porteføljevirkomheder i fondene.
- De anvendte emissionsdata består delvist af rapporteret data modtaget fra forvalterne af investerede fonde, og delvist af modelleret data baseret på MSCI gennemsnitsmodellen beskrevet ovenfor.
- Modtaget rapporteret data indeholder emissionstal for 2021.
- Der er opgjort carbon footprint for 81 % af private equity porteføljen, målt på markedsværdi, hvoraf 9 % er rapporteret data og 91 % er modelleret.

Infrastruktur

- Fonde
 - Gennem ejerskabet af de enkelte selskabers aktiekapital og gældsudstedelser har pensionsvirksomheden finansieret en andel af de respektive selskabers emissioner. I fordelingen af en virksomheds emission anvendes en EVIC-tilgang, der tager udgangspunkt i selskabets samlede finansiering.
 - Dataleverandøren Burgiss leverer GIGS-industrigruppe klassificering og landekode for de enkelte porteføljevirkomheder i fondene.
 - De anvendte emissionsdata består delvist af rapporteret data modtaget fra forvalterne af investerede fonde, og delvist af modelleret data baseret på MSCI gennemsnitsmodellen, beskrevet ovenfor.
 - Modtaget rapporteret data indeholder emissionstal for 2021 og 2022.
 - Der er opgjort carbon footprint for 95 % af investeringer i Infrastruktur fonde målt på markedsværdi, hvoraf 42 % er rapporteret data og 58 % modelleret data.
- Direkte ejet infrastruktur - vindmølle- og solcelleparker
 - Emissioner
 - Driften af direkte ejede vindmølle- og solcelleparker medfører CO₂e-emission kategoriseret som scope 1 og scope 2-emissioner, som det er tilfældet med øvrige investerede økonomiske aktiviteter.
 - Data for 2023 er tilgængelige for knap 40 % af investeringerne. Disse data anvendes som et estimat på de øvrige investeringsaktiver i denne gruppe, da der er tale om sammenlignelige økonomiske aktiviteter.
 - Emissionen opgøres på baggrund af den af Energinet offentliggjorte foreløbige miljødeklaration for det pågældende år (årgennemsnit) opdelt på DK1 og DK2 (www.energinet.dk/dta-om-energi/deklarationer-og-csr). Tidligere observationer er opgjort ud fra den seneste endelige miljødeklaration tilgængelig på rapporteringstidspunktet.
 - CO₂-fortrængning
 - Gennem ejerskabet af vindmøller og solcelleparker sker en såkaldt CO₂-fortrængning. Det skyldes, at elproduktionen fra disse vedvarende energikilder fortrænger elproduktion, der sker på grundlag af fossile brændsler, hvorved der følger en lavere emission af CO₂.
 - Opgørelsen er regionalt baseret, hvor energimixet - og dermed emissionsprofilen - i den regionale elproduktion anvendes.
 - CO₂-fortrængningen for danske vindmøller og solcelleparker opgøres på baggrund af den af Energinet offentliggjorte foreløbige miljødeklaration for det pågældende år (årgennemsnit) opdelt på DK1 og DK2 (www.energinet.dk/dta-om-energi/deklarationer-og-csr). Tidligere observationer er opgjort ud fra den endelige miljødeklaration, der offentliggøres med en betydelig tidsmæssig forsinkelse.
 - Fastlæggelsen sker på baggrund af bl.a. Energistyrelsens CO₂-intensiteter fra 2022 for Danmark, da intensiteter for 2023 ikke forelå på opgørelsestidspunktet.
 - Da elproduktionen for dele af porteføljen ikke forelå for december måned 2023 på opgørelsestidspunktet er der anvendt estimater for denne måned.
 - Data er tilgængelige for 100 % af de direkte ejede vindmøller.
- Direkte Infrastruktur - danske ejendomme
 - Her er anvendt MSCI gennemsnitsmodel til at beregne carbon footprint, hvor ejendommene vil indgå i modellen med klassificeringen 'Real Estate'.

Danske realkreditobligationer

- Gennem ejerskabet af obligationer udstedt af danske realkreditinstitutter med pant i fast ejendom - private såvel som erhvervsejendomme - har pensionskassen finansieret de til den faste ejendom knyttede emissioner stammende fra driften af disse.
- Fire danske realkreditinstitutter offentliggør emissionen stammende fra de ejendomme, der er finansieret igennem de respektive institutter. Der er på tværs af disse forskelle i, hvilke ejendomstyper, der er medregnet.
- Emissionsestimationen foretages af realkreditinstitutterne på baggrund af FinansDanmark og Forsikring & Pensions fælles model "CO₂-model for den finansielle sektor", der tager afsæt i den generelle PCAF-model.

- Der er ikke adgang til specifikke data for de enkelte ejendommers varme-, el- og vandforbrug, hvorfor der tages udgangspunkt i ejendommens miljømærkning. Ud fra disse estimeres drift/brugs-emissionen på baggrund af byggeår, bygningstype, primær opvarmingskilde, geografisk lokation og bygningsareal. Der anvendes i denne forbindelse data fra Energistyrelsen og BBR-registret.
- Emissionen fra de enkelte ejendomme vægtes med 'Loan-To-Value' (LTV) for de respektive ejendomme, hvorved andelen af den samlede ejendoms forbrugsemission allokeres til ejeren af de pågældende bagvedliggende realkreditobligationer, der er brugt til at finansiere købet af de pågældende ejendomme.
- Der henvises til de danske realkreditinstitutter for en nærmere beskrivelse af deres estimationsmetoder.
- De LTV-vægtede emissioner vil variere over tid som følge af flere ting – herunder udviklingen i ejendomspriser, renteutvikling og finansieringsform (med/uden afdrag).
- Fastlæggelsen af emissionerne stammende fra investeringer i danske realkreditobligationer er foretaget ud fra de nominelle værdier på de pågældende obligationer og de samlede nominelle udstedelser på kapitalcenterniveau.
- Data er tilgængelige for omkring 99,7% af investeringerne i danske realkreditobligationer.

Ejendomme

- Egen-forvaltede danske ejendomme
 - Opgørelsen af scope 1 og scope 2 CO₂e-udledningen er baseret på en bottom-up tilgang, hvor den aktuelle udledning opgøres på baggrund af det faktuelle forbrug. CO₂e-udledningen er opgjort som kg CO₂e pr. m² pr. år beregnet ud fra ejendommens bygningsareal. Opgørelsen er foretaget i overensstemmelse med de overordnede retningslinjer i GHG-protokollen.
 - Data er alene tilgængelige for egen-forvaltede danske ejendomme og leveres fra pensionskassens ejendomsadministratorer.
 - Der tages udgangspunkt i geografisk baseret CO₂-opgørelse. Emission inkluderes hvor den opstår og opgøres opdelt på henholdsvis el, vand og varme. CO₂-udledningen fra fjernvarmeforbruget beregnes ud fra brændsler anvendt i det lokale fjernvarmenet.
 - CO₂-udledningen er opgjort på baggrund af kendte bagvedliggende emissions-faktorer for 2022. Faktorerne fra 2022 er fremskrevet til 2023 i overensstemmelse med den forventede udvikling i Energistyrelsens klimastatus og fremskrivning 2023. Vandregnskabet tilknyttes CO₂-udledningen fra de respektive vandforsynings-selskabers drift.
 - Det er alene ejendomme i drift, der findes emissionsdata for og som indgår i fastlæggelsen. Ejendomme under opførelse indgår således ikke i opgørelsen, hvilket påvirker dækningsgraden, som er 90 %.
- Udenlandske ejendomme (fonde)
 - MSCI gennemsnitsmodellen er anvendt til at estimere udledningen for investeringerne.
 - Dataleverandøren Burgiss leverer GIGS-industrigruppe klassificering og landekode for de enkelte aktiver i fondene.
 - Der er opgjort carbon footprint for 93 % af ejendomsfondene målt på markedsværdi.

Statsobligationer og supranationals

- Gennem ejerskabet af statsobligationer og obligationsudstedelser fra supranationale organisationer kan pensionsvirksomheden som investor siges indirekte at være med til at finansiere den produktion og deraf afledte CO₂-emission, der foregår i de respektive lande.
- Den beregnede metrik adskiller sig fra beregningen af klimaaftryk for selskaber, ved at være et produktionsintensitetstal beregnet med udgangspunkt i udledning fra indlandsk produktion relativt til den pågældende stats bruttonationalprodukt.
- Opgørelsen følger den opgørelsestilgang som er anlagt af 'UN Framework Convention on Climate Change' (UNFCCC).
- De underliggende data fra UNFCCC leveres af ISS og opdateres løbende.
- Den anvendte metrik er beregnet ud fra den tilgang EU anlægger i SFDR Principal Adverse Indicators nr. 15.
- Data er tilgængelige for ca. 95 % af de pågældende obligationsinvesteringer.

Investeringer i skov (direkte ejet)

- Emissioner
 - Driften af skove medfører CO₂-emissioner.
 - Disse fastlægges af tilknyttede skov-managers i samarbejde med samarbejdspartnere på området.
 - Der anvendes data for 2022, da data for 2023 ikke forelå på opgørelsestidspunktet.
 - Der er i data for 2022 opgjort emissioner på knap 87 % af investeringerne.
 - Det er ikke muligt at estimere emissionen fra den resterende del af porteføljen.
- CO₂-sekvestrering
 - Gennem investeringer i skov-aktiver sker en CO₂-sekvestrering (dræn) som følge af skovens vækst.
 - Den CO₂-mæssige konsekvens af skovdriften - netto CO₂ sekvestreringen - opgøres ud fra følgende metrikker:
 - Emission fra driften.
 - CO₂-sekvestrering knyttet til årets tilvækst i træmasse.
 - Sekvestrering efter fældning - fra årets tilvækst i træmasse trækkes skovmassen, der er fældet.
 - Dræn fra langsigtet ophobning i træprodukter - salg og anvendelse af fældet skov i form af såkaldt HWP (Harvested Wood Products - træprodukter til brug for eksempelvis bygge-materialer), hvor CO₂-lagringen regnes for at være langvarig (mindst 100 år), hvorfor det betragtes som en langsigtet lagring af CO₂ i henhold til GHG-protokollen. Denne kategori betragtes for nærværende som 'scope 3' fra skovinvesteringer, hvorfor de ikke indgår i nærværende rapportering.
 - Opgørelsen sker med input fra Sampension Administrationsselskabs samarbejdspartner på området med input fra tilknyttede skovforvaltere (TIMO's)
 - Hovedparten af emissions- og sekvestreringsdata er rapporterede data fra TIMO's. Der kan på nuværende tidspunkt være forskelle i de opgørelsesprincipper, der ligger bag de rapporterede data fra forskellige TIMO's. Det vurderes, at kvaliteten af de rapporterede data trods dette er betydeligt bedre end det, der kan opnås ud fra generel estimation af data.
 - Udviklingen og fastlæggelsen af internationale standarder for opgørelse af den biogene CO₂-sekvestrering ved skovdrift pågår i regi af GHG Protocol-organisationen i form af 'Land Sector and Removals Guidance'.
 - Opgørelsen af GHG-metrikker tager udgangspunkt i det udkast, der aktuelt er i høring. I henhold til principperne under 'Net land management emissions and removals' opgøres og offentliggøres CO₂-sekvestrering ud fra en regnskabsmæssig tilgang.
 - Der anvendes data for 2022, da data for 2023 ikke forelå på opgørelsestidspunktet. Det er forventningen, at der vil være forskelle mellem den aktuelle opgørelsesmetode og de kommende opgørelsesprincipper.
 - Der anvendes data for 2022, da data for 2023 ikke forelå på opgørelsestidspunktet. Data for 2022 er indsamlet i henhold til den principperne i den generelle GHG-protokol. Det er forventningen, at der vil være forskelle til de kommende opgørelsesprincipper.
 - Der er i data for 2022 opgjort CO₂-sekvestrering på 100 % af investeringerne.

Beregninger af basisaftryk

Beregning af carbon footprint pr. 31. december 2019 (basisaftryk) bruges til at bestemme målsætninger til 2030.

Investeringer i Kredit

- Der er ikke adgang til gennemlyst data pr. 31. december 2019, men der foreligger en opgørelse over hvor meget der er investeret i hver GICS industrigruppe fordelt på EM og DM. Derved kan carbon footprint beregnes jf. MSCI gennemsnitsmodel.

Investeringer i Aktier

- Beregningen er foretaget gennem ISS på samme vis som dette års beregninger. Se afsnittet ovenfor.

Investeringer i PE, ejendomme og infrastruktur fonde

- Der er adgang til gennemlyst data pr. 31. december 2019 og beregningen er foretaget på samme vis som dette års beregninger. Se afsnittet ovenfor. Til basisaftrykket er 100 % af beregnede data modelleret.

Investeringer i danske realkredit obligationer

- Det antages, at danske realkreditobligationer har samme aftryk pr. 31. december 2019 som de har haft pr. 31. december 2022. Denne antagelse skyldes, at vi ikke har data før 2022.

Danske vindmøller

- Der er rapporteret carbon footprint for vindmøllerne fra ultimo 2022. Ligesom de danske realkreditter bruges tidligst tilgængelige observation som proxy. Dvs. vindmøllerne indgår med samme carbon footprint i 2019 som 2022.

Ved brug af MSCI gennemsnitsmodel er der hentet ISS data for 2019, hvor virksomhedslisten for MSCI-indeks er den, der gældende for ultimo 2023, således at virksomhedslisten for MSCI er den samme som for ultimo 2023 beregninger.

Pensionskas

A photograph of an older couple embracing on a beach at sunset. The woman is on the left, wearing a grey sweater and glasses, with her arm around the man's shoulder. The man is on the right, wearing a dark patterned shirt and light-colored trousers, with his arm around the woman's waist. They are both looking out at the ocean under a clear, bright sky. The text 'seregnskab' is overlaid in large white letters across the middle of the image.

seregnskab

Resultat- og totalindkomstopgørelse	41
Balance	42
Egenkapitalopgørelse	43
Noter til regnskabet	44

Pensionskasseregnskab

Note	RESULTAT- OG TOTALINDKOMSTOPGØRELSE T. kr.	PENSIONSKASSE	
		2023	2022
2	Medlemsbidrag	324.084	341.907
	Medlemsbidrag, i alt	324.084	341.907
	Indtægter fra kapitalandele i associerede virksomheder	-1.551	29.412
3	Renteindtægter og udbytter mv.	216.024	264.367
4	Kursreguleringer	1.343.983	-2.576.698
	Renteudgifter	-59.477	-2.283
5	Administrationsomkostninger ifm. investeringsvirksomhed	-57.069	-44.170
	Investeringsafkast, i alt	1.441.910	-2.329.372
	Pensionsafkastskat	-17.140	12.644
6	Udbetalte ydelser	-794.486	-873.795
	Pensionsydelse, i alt	-794.486	-873.795
11	Ændring i pensionshensættelser, i alt	-871.037	2.643.394
5	Administrationsomkostninger	-5.827	-5.769
	Pensionsmæssige driftsomkostninger, i alt	-5.827	-5.769
	Overført investeringsafkast	-35.511	91.144
	PENSIONSTEKNISK RESULTAT	41.993	-119.847
	Egenkapitalens investeringsafkast	42.106	-107.642
	RESULTAT FØR SKAT	84.099	-227.490
	Pensionsafkastskat for egenkapitalen	-6.595	16.498
	ÅRETS RESULTAT	77.504	-210.991
	ANDEN TOTALINDKOMST, I ALT	0	0
	ÅRETS SAMLEDE TOTALINDKOMST	77.504	-210.991

Pensionskasseregnskab (fortsat)

Note	BALANCE		PENSIONSKASSE	
	T. kr.		2023	2022
	AKTIVER			
7	Kapitalandele i associerede virksomheder		0	1.114
	Investeringer i associerede virksomheder, i alt		0	1.114
	Kapitalandele		392.507	375.106
	Investeringsforeningsandele		660.929	590.229
	Obligationer		3.930.005	3.849.797
	Pantesikrede udlån		5.568	7.180
8	Afledte finansielle instrumenter		428.725	436.724
	Indlån i kreditinstitutter		226.016	158.560
	Andre finansielle investeringsaktiver, i alt		5.643.749	5.417.596
	INVESTERINGSAKTIVER, I ALT		5.643.749	5.418.710
9	INVESTERINGSAKTIVER TILKNYTTET MARKEDSRENTEPRODUKTER		11.788.833	11.198.212
	Tilgodehavender hos medlemmer, i alt		6.407	7.335
	Andre tilgodehavender		164.092	80.687
	TILGODEHAVENDER, I ALT		170.498	88.022
	Likvide beholdninger		190.605	365.745
	Øvrige		22.929	23.961
	ANDRE AKTIVER, I ALT		213.533	389.705
	Tilgodehavende renter		57.652	45.983
	Andre periodeafgrænsningsposter		28.369	33.486
	PERIODEAFGRÆSNINGSPOSTER, I ALT		86.021	79.469
	AKTIVER, I ALT		17.902.634	17.174.118

Note	BALANCE T. kr.	PENSIONS KASSE	
		2023	2022
	PASSIVER		
	Overført overskud	735.240	657.736
	EGENKAPITAL, I ALT	735.240	657.736
10	Pensionshensættelser til gennemsnitsrenteprodukter	3.534.286	3.349.917
11	Pensionshensættelser til markedsrenteprodukter	11.716.454	11.030.805
	PENSIONS MÆSSIGE HENSÆTTELSER, I ALT	15.250.741	14.380.722
12	Gæld til kreditinstitutter	728.037	883.225
13	Anden gæld	1.188.171	1.251.311
	GÆLD, I ALT	1.916.208	2.134.536
	PERIODEAFGRÆNSNINGSPOSTER	445	1.124
	PASSIVER, I ALT	17.902.634	17.174.118
1	ANVENDT REGNSKABSPRAKSIS		
14	EVENTUALFORPLIGTELSER		
15	SIKKERHEDSSTILLELSER		
16	REALISERET RESULTAT FOR RENTE-, OMKOSTNINGS- OG RISIKOGRUPPER		
17	FINANSIELLE INSTRUMENTER INDREGNET TIL DAGSVÆRDI		
18	OVERSIGT OVER BEHOLDNINGER OG AFKAST		
19	MARKEDSRENTEPRODUKTER, AFKAST MV. PR. INVESTERINGSPROFIL		
20	SUPPLERENDE NØGLETAL FOR PRODUKTER		
21	5 ÅRS HOVED- OG NØGLETAL		
22	RISIKOSTYRING		

Egenkapitalopgørelse

T. kr.	PENSIONS KASSE	
	2023	2022
Egenkapital 1. januar	657.736	882.107
Korrektion som følge af ændret regnskabspraksis	0	-13.378
Årets resultat	77.504	-210.991
Egenkapital 31. december	735.240	657.736
Kapitalgrundlag		
Egenkapital	735.240	657.736
Forskel mellem regnskabs- og solvensmæssige hensættelser	-69.444	-43.201
I alt	665.797	614.536

Noter til regnskabet

1 Anvendt regnskabspraksis

GENERELT

Pensionskassens årsrapport er aflagt i overensstemmelse med lov om finansiel virksomhed samt Finanstilsynets bekendtgørelse om finansielle rapporter for forsikringselskaber og tværgående pensionskasser (regnskabsbekendtgørelsen).

Anvendt regnskabspraksis er uændret i forhold til årsrapporten for 2022, med undtagelse af ændret indregning af negativ pensionsafkastskat (individuel og på institut niveau) pga. rettelse af fejl, som beskrevet nedenfor.

Alle beløb i regnskabet præsenteres i hele tusinde kr. Hvert tal afrundes for sig, og der kan derfor forekomme mindre forskelle mellem de anførte totaler og summen af de underliggende tal.

Rettelse af fejl i anvendt regnskabspraksis vedrørende pensionsafkastskat

Pensionskassen er blevet opmærksom på en fejl i den hidtil anvendte regnskabspraksis. Den regnskabsmæssige behandling af posten 'Pensionsafkastskat' i resultatopgørelsen har således ikke været i overensstemmelse med ordlyden i regnskabsbekendtgørelsens §27, idet regnskabsposten har indeholdt indregning af værdien af udskudte pensionsafkastskatteaktiver (PAL-aktiver). Samtidig har udskudte PAL-aktiver fejlagtigt været indregnet som selvstændige aktiver under posten 'Andre aktiver' i balancen.

Udskudt pensionsafkastskat skal i regnskabs balance i stedet indregnes direkte i regnskabsposten 'Pensionsmæssige hensættelser' i henhold til regnskabsbekendtgørelsens §66 og med virkning på regnskabsposten 'Ændring i pensionshensættelser' i regnskabs resultatopgørelse. Det er således kun den pensionsafkastskat, som skal betales for året, der skal indgå i 'Pensionsafkastskat' i resultatopgørelsen.

ISP har i december 2023 ansøgt om Finanstilsynets tilladelse til at korrigerer regnskabsinformationerne for 2022 i årsrapporten for 2023. Finanstilsynet har den 19. januar 2024 givet ISP tilladelse til dette.

Rettelse af ovenstående fejl betyder, at regnskabspraksis vedrørende udskudte PAL-aktiver er ændret med virkning pr. 1. januar 2022, og at sammenligningstal for 2022 er korrigeret i regnskabet samt i femårsoversigten over hoved- og nøgletal, hvor det er relevant. Det har ikke været praktisk muligt at foretage korrektion af sammenligningstal vedrørende tidligere år. Rettelserne har forringet pensionskassens resultat for 2022 med 9 mio. kr. og reduceret egenkapitalen ultimo 2022 med 23 mio. kr.

Nedenfor er angivet effekten for resultatopgørelse og balance samt specifikation af de poster, som er tilpasset.

Mio. kr.	Oprindelig 2022	Ændring	Korrigeret 2022
Resultatopgørelse			
Medlemsbidrag, i alt	341.907		341.907
Investeringsafkast, i alt	-2.329.372		-2.329.372
Pensionsafkastskat	362.477	-349.833	12.644
Pensionsydelse, i alt	-873.795		-873.795
Ændring i pensionshensættelser, i alt	2.303.058	340.336	2.643.394
Pensionsmæssige driftsomkostninger, i alt	-5.769		-5.769
Overført investeringsafkast	91.144		91.144
Pensionsteknisk resultat	-110.351	-9.497	-119.847
Egenkapitalens investeringsafkast	-107.642		-107.642
Resultat før skat	-217.993	-9.497	-227.490
Pensionsafkastskat for egenkapitalen	16.498		16.498
Årets resultat	-201.495	-9.497	-210.991
Aktiver			
Investeringsaktiver, i alt	5.418.710		5.418.710
Investeringsaktiver tilknyttet markedsrenteprodukter	11.198.212		11.198.212
Tilgodehavender, i alt	88.022		88.022
Likvide beholdninger	365.745		365.745
Øvrige	387.172	-363.211	23.961
Andre aktiver, i alt	752.917	-363.211	389.705
Periodeafgrænsningsposter, i alt	79.469		79.469
Aktiver, i alt	17.537.329	-363.211	17.174.118

Mio. kr.	Oprindelig 2022	Ændring	Korrigeret 2022
Passiver			
Egenkapital, i alt	680.612	-22.876	657.736
Pensionshensættelser til gennemsnitsrenteprodukter	3.515.492	-165.575	3.349.917
Pensionshensættelser til markedsrenteprodukter	11.205.566	-174.761	11.030.805
Pensionsmæssige hensættelser, i alt	14.721.058	-340.336	14.380.722
Gæld, i alt	2.134.536		2.134.536
Periodeafgrænsningsposter	1.124		1.124
Passiver, i alt	17.537.329	-363.211	17.174.118

Ændring i hensættelser fordeler sig således

Mio. kr.	Oprindelig 2022	Ændring	Korrigeret 2022
Ændring i hensættelser til gennemsnitsrenteprodukter			
Ændring i hensættelser til markedsrenteprodukter	1.464.144	174.761	1.638.905
Bonusbetalt præmie til gruppelev	-500		-500
Andet	32		32
Ændring i hensættelser, resultatopgørelse	2.303.058	340.336	2.643.394

Specifikation af Pensionshensættelser til gennemsnitsrenteprodukter, i alt

Mio. kr.	Oprindelig 2022	Ændring	Korrigeret 2022
Garanterede ydelser	2.303.701	-157.770	2.145.931
Bonuspotentiale på ugaranterede ydelser	1.191.411	-7.805	1.183.606
Individuelt bonuspotentiale	0	0	0
Kollektivt bonuspotentiale	0	0	0
Risikomargen	20.380		20.380

Pensionshensættelser til gennemsnitsrenteprodukter, i alt

Pensionshensættelser til gennemsnitsrenteprodukter, i alt	3.515.492	-165.575	3.349.917
--	------------------	-----------------	------------------

Specifikation af PAL-aktiver under

Andre aktiver, Øvrige

Udskudte PAL-aktiver	386.226	-363.211	23.015
Andet	946	0	946

Andre aktiver, Øvrige, i alt

Andre aktiver, Øvrige, i alt	387.172	-363.211	23.961
-------------------------------------	----------------	-----------------	---------------

Udlægskonto

Udlægskonto pr. 1. januar	247.327	13.378	260.705
Udlæg i året	148.188	8.943	157.132
Udlægskonto pr. 31. december	395.515	22.322	417.837

Fordeling af realiseret resultat (kontributionsprincip)

De over for Finanstilsynet anmeldte regler for beregning og fordeling af resultatet mellem egenkapitalen og medlemmerne er følgende:

Egenkapitalen opnår et afkast, der svarer til afkastet på de udskilte aktiver. Afkastet fordeles til medlemmerne, herunder ved hensættelse til kollektive bonuspotentialer. Herefter hentes egenkapitalens risikoforrentning og indhentning af udlægskonti i kollektivt bonuspotentiale.

I pensionskassen er pensionsordningerne inddelt i fem rentegrupper, to risikogrupper og én fælles omkostningsgruppe. Det realiserede resultat opgøres og disponeres for kontributionsgrupperne hver for sig.

For garanterede gennemsnitsrentekontrakter tildeles egenkapitalen en betaling (risikoforrentning) som fastsættes ud fra den enkelte rentegrupes bidrag til kapitalkravet. Satsene ligger mellem 0,5 % og 0,6 % af kontraktens depotandele.

Inden for hver rentegruppe dækkes et eventuelt negativt realiseret resultat først af gruppens kollektive bonuspotentiale, dernæst af gruppens individuelle bonuspotentialer og til sidst af egenkapitalen. Eventuelle tab på risiko- og omkostningsgrupper, der ikke kan dækkes af kollektive bonuspotentialer, dækkes af egenkapitalen.

Tab som dækkes af egenkapitalen som følge af negativt realiseret resultat, overføres til såkaldte udlægskonti, og kan efterfølgende tilskrives egenkapitalen igen, når den enkelte kontributionsgruppes kollektive bonuspotentialer giver mulighed for det. Den samlede fordeling af årets realiserede resultat, samt størrelsen på udlægskontoen, fremgår af note 16.

Generelt om indregning og måling

I resultatopgørelsen indregnes alle årets indtægter i takt med, at de indtjenes, og alle årets omkostninger i takt med, at de afholdes.

Alle gevinster og tab, værdireguleringer, afskrivninger, nedskrivninger og tilbageførsel af beløb, der tidligere har været indregnet i resultatopgørelsen, indgår i resultatopgørelsen.

Aktiver indregnes i balancen, når det er sandsynligt, at fremtidige økonomiske fordele vil tilflyde pensionskassen, og aktivets værdi kan måles pålideligt. Forpligtelser indregnes i balancen, når det er sandsynligt, at fremtidige økonomiske fordele vil fragå pensionskassen, og forpligtelsens værdi kan måles pålideligt.

Finansielle instrumenter og afledte finansielle instrumenter indregnes på handelsdagen.

Der foretages ikke modregning af finansielle aktiver og finansielle forpligtelser med samme modpart, selv om pensionskassen har ret til det, idet afhændelse af aktivet og afviklingen af forpligtelsen ikke sker samtidigt.

Ved første indregning benyttes kostpris, som svarer til dagsværdi. Efterfølgende måles aktiver og forpligtelser primært til dagsværdi. Dette er nærmere beskrevet under de enkelte regnskabsposter.

Ved indregning og måling tages hensyn til forudsigelige tab og risici, der fremkommer inden årsrapporten aflægges, og som be- eller afkræfter forhold, der eksisterede på balancedagen.

Som målevaluta anvendes danske kroner. Alle andre valutaer anses som fremmed valuta.

Regnskabsmæssige skøn

Ved udarbejdelse af årsregnskabet foretager ledelsen en række skøn og vurderinger om fremtidige forhold, som har indflydelse på den regnskabsmæssige værdi af aktiver og forpligtelser.

De anvendte skøn og vurderinger er baseret på forudsætninger, som ledelsen anser for forsvarlige, men som i sagens natur er usikre og uforudsigelige. Forudsætningerne kan

være ufuldstændige, og uforudsete fremtidige begivenheder eller omstændigheder kan opstå.

De områder, hvor ledelsens skøn og vurderinger har den væsentligste effekt på årsregnskabet, er:

Note	Væsentlige skøn, estimater og forudsætninger
Note 10	Hensættelser til gennemsnitsrenteprodukter Input til opgørelsen: <ul style="list-style-type: none">• Rentekurve til tilbagediskontering• Indregnet forventet fremtidig levetidstrend• Dødelighed• Invalidehyppighed• Tilbagekøbs- og fripolicesandsynlighed• Pensioneringstidspunkt
Note 17	Finansielle instrumenter indregnet til dagsværdi
Note 17	Unoterede kapitalandele, inkl. private equity-, ejendoms- og skovfonde Input til opgørelserne: <ul style="list-style-type: none">• Forventede cash flows• Rentekurve til tilbagediskontering
Note 17	Unoterede obligationer, inkl. kreditobligationer og strukturerede obligationer Input til opgørelserne: <ul style="list-style-type: none">• Priser for sammenlignelige obligationer• Indikative priser fra investeringsbanker

Målingen af pensionshensættelser til gennemsnitsrentekontrakter opgøres ved en aktuarmæssig beregningsmetode, hvortil en række input i form af beregninger eller forudsætninger anvendes. Målingen er især påvirket af usikkerhed på den anvendte rentekurve til tilbagediskontering og den indregnede forventede fremtidige levetidstrend, der er fastlagt som Finanstilsynets benchmark. De anvendte forudsætninger ved målingen omfatter herudover væsentligst dødelighed, invalidehyppighed, fripolicesandsynlighed samt udtrædelsesgodtgørelser.

Målingen af investeringsaktiver placeret i dagsværdihierarkiets niveau 3 er pga. illikviditet og tidsmæssig forskydning forbundet med større usikkerhed end mere likvide aktiver placeret i niveau 1 og 2, hvor måling af dagsværdi sker ud fra en offentlig kurs på et aktivt marked eller ud fra input, der i væsentligt omfang er observerbare. Måling af investeringsaktiver placeret i niveau 3 har derfor typisk den højeste usikkerhedsmargin, da målingen ofte baseres på ikke-observerbare

Noter til regnskabet (fortsat)

verbare input, hvilket betyder, at der kan forekomme større afvigelser i forhold til en anden virksomheds måling af det samme aktiv. Ud over usikkerhed knyttet til dagsværdien er der som omtalt under afsnittet om risikostyring (note 22) en risiko knyttet til, at større salg af illikvide aktiver over en kort tidsperiode ikke kan ske til samme priser som mindre salg. Pensionskassen er dog ikke i praksis udsat for en nævneværdig risiko for at skulle sælge illikvide aktiver på ufordelagtige vilkår. Beholdningen af de mest likvide aktiver indplaceret i dagsværdihierarkiets niveau 1 overstiger langt de årlige betalingsforpligtelser.

Nærtstående parter

Nærtstående parter for pensionskassen er bestyrelse og direktion.

RESULTATOPGØRELSE

Pensionsteknisk resultat

Medlemsbidrag

Under medlemsbidrag indregnes ordinære bidrag vedrørende regnskabsåret på forfaldstidspunktet og indskud indregnes på betalingstidspunktet. Arbejdsmarkedsbidrag, samt fradrag af de til genforsikringen afgivne medlemsbidrag, er fratrukket i posten.

Investeringsafkast

Indtægter fra kapitalandele i associerede virksomheder

Indtægter fra associerede virksomheder omfatter afkast fra investeringer, hvori pensionskassens ejerandel udgør mellem 20 og 50 % af stemmerettighederne, og således udøver en betydelig men ikke bestemmende indflydelse.

Renteindtægter og udbytter mv.

Posten indeholder årets renter fra finansielle investeringsaktiver og likvide beholdninger, indeksregulering af indeksobligationer og modtagne udbytter af kapitalandele, herunder aktier og investeringsfonde.

Kursreguleringer

Posten omfatter realiserede og urealiserede nettogevinster/-tab på investeringsaktiver, herunder valutakursreguleringer, bortset fra gevinster og tab vedrørende associerede virksomheder.

Valutakursreguleringer indeholder værdiregulering, der kan henføres til valutakursforskelle ved omregning til danske kroner.

Aktiver og passiver i fremmed valuta omregnes til danske kroner efter lukkekursen på balancedagen. Transaktioner i året omregnes til transaktionsdagens valutakurs, og såvel realiserede som urealiserede valutakursgevinster og kurstab indregnes i resultatopgørelsen.

Renteudgifter

Posten renteudgifter indeholder primært årets renteudgifter vedrørende investeringsaktiviteter.

Administrationsomkostninger i forbindelse med investeringsvirksomhed

Posten indeholder vederlag for administration, en andel af direkte afholdte administrationsomkostninger, depotgebyrer, etableringsomkostninger og performance fees vedrørende fonde, samt handelsomkostninger vedrørende værdipapirhandel.

Omkostninger vedrørende fonde mv. indgår i posten i det omfang, der er modtaget oplysninger herom.

Pensionsafkastskat

Posten pensionsafkastskat indeholder den pensionsafkastskat, som skal betales for regnskabsåret på vegne af medlemmerne. Negativ pensionsafkastskat (individuel og på institut niveau) indregnes i opgørelsen af årets ændring i pensionsmæssige hensættelser.

Den individuelle pensionsafkastskat beregnes ud fra det afkast, der tilskrives medlemmernes depoter, idet der dog tages højde for eventuel friholdt værdi.

Den ufordelte pensionsafkastskat (institut niveau) beregnes med udgangspunkt i forskellen mellem medlemmernes andel af årets investeringsafkast og det afkast, som er tilskrevet medlemmernes depoter, idet der dog tages højde for eventuel friholdt værdi.

Egenkapitalens andel af pensionsafkastskat beregnes på baggrund af andelen af realiseret resultat. Negativ pensionsafkastskat vedrørende egenkapital indregnes i resultatopgørelsen under posten Pensionsafkastskat og som et udskudt PAL-aktiv under posten Andre aktiver.

Pensionsydelser

Udbetalte ydelser indeholder årets udbetalte pensionsydelser.

Ændring i pensionshensættelser

Posten omfatter ændring i pensionshensættelser inklusive ændring i kollektivt bonuspotentiale.

Pensionsmæssige driftsomkostninger

Pensionsmæssige driftsomkostninger omfatter et administrationshonorar i henhold til administrationsaftale med Sampension Administrationselskab A/S samt direkte afholdte omkostninger. Administrationsomkostningerne er opdelt på pensionsvirksomhed og investeringsvirksomhed.

Overført investeringsafkast

Det pensionstekniske resultat er fratrukket overført investeringsafkast, der udgør egenkapitalens investeringsafkast.

Pensionsafkastskat for egenkapitalen

Posten omfatter egenkapitalens andel af den samlede pensionsafkastskat.

Anden totalindkomst

Anden totalindkomst anføres separat i forlængelse af resultatopgørelsen. I anden totalindkomst indgår poster, som føres direkte på egenkapitalen via anden totalindkomst.

BALANCE

Investeringsaktiver

Kapitalandele i associerede virksomheder

Virksomheder, hvor pensionskassen har betydelig men ikke bestemmende indflydelse, indgår som associerede virksomheder. Som udgangspunkt anses virksomheder, hvor pensionskassen besidder mellem 20 % og 50 % af stemmerettighederne som associerede virksomheder. Det afgørende er dog, hvorvidt der er tale om reel indflydelse, og dette vurderes for de enkelte virksomheder ud fra muligheden for at påvirke aktiviteter, ledelsesstruktur, økonomiske dispositioner og risikoforhold.

Kapitalandele i associerede virksomheder måles til den forholdsmæssige andel af den regnskabsmæssige indre værdi i henhold til virksomhedernes senest aflagte årsrapport eller perioderegnskab. Kapitalandele justeres derudover for efterfølgende kapitaludvidelser, kapitalnedsættelser og udbytte indtil statutidspunktet. Endvidere værdireguleres kapitalandele diskretionært, hvis det skønnes, at den justerede indre værdi ikke afspejler andelenes dagsværdi.

Kapitalandele og investeringsforeningsandele

Børsnoterede kapitalandele og investeringsforeningsandele måles til dagsværdi på balancedagen. Den svarer normalt til andelenes offentlige pris fastsat på et aktivt marked (lukkekursen).

Investeringsforeningsandele, hvor der ikke foreligger en offentlig pris fastsat på et aktivt marked, og unoterede kapitalandele måles til en skønnet dagsværdi. Den er ultimo året normalt baseret på tredje kvartals rapportering fra fund managers justeret for efterfølgende kapitaludvidelser, kapitalnedsættelser og udbytte indtil statutidspunktet. Endvidere værdireguleres de enkelte andele diskretionært, hvis det skønnes, at den justerede indre værdi ikke afspejler andelenes dagsværdi.

Obligationer

Børsnoterede obligationer måles til dagsværdi på balancedagen. Den svarer normalt til obligationens offentlige pris fastsat på et aktivt marked (lukkekursen). For obligationer, hvor der ikke foreligger en offentlig pris fastsat på et aktivt marked, sker målingen på grundlag af enten:

- offentlige priser på sammenlignelige obligationer justeret for eventuelle forskelle
- indikative priser modtaget fra investeringsbanker
- DCF-model på grundlag af skøn over bl.a. diskonteringsrentekurve, risikopræmier, førtidsindfrielse samt omfang af misligholdelse og dividende på bagvedliggende lån.

Dagsværdi af udtrukne obligationer måles til nutidsværdi.

Pantesikrede udlån

Pantesikrede udlån måles til dagsværdi på balancedagen. Værdireguleringer føres i resultatopgørelsen under kursreguleringer.

Afledte finansielle instrumenter

Afledte finansielle instrumenter måles til dagsværdi på balancedagen. Den fastsættes for børsnoterede instrumenter med en lukkekurs, mens OTC-instrumenters dagsværdi fastsættes med generelt accepterede metoder på grundlag af observerbare markedsdata.

Værdireguleringer føres i resultatopgørelsen under kursreguleringer.

Indlån i kreditinstitutter

Indlån i kreditinstitutter er aftaleindskud i kreditinstitutter og måles til dagsværdi.

Investeringsaktiver tilknyttet markedsrenteprodukter

Investeringsaktiver tilknyttet markedsrenteprodukter måles efter samme praksis som beskrevet for pensionskassens investeringsaktiver ovenfor og specificeres i en note til balanceposten.

Tilgodehavender

Tilgodehavender måles til pålydende værdi med fradrag af nedskrivninger til imødegåelse af tab. Nedskrivning til imødegåelse af tab opgøres på grundlag af en individuel vurdering af de enkelte tilgodehavender.

Andre aktiver

Likvide beholdninger

Likvide beholdninger består af indlån i kreditinstitutter. Likvide beholdninger måles til dagsværdi.

Øvrige

Øvrige består bl.a. af tilgodehavende pensionsafkastskat.

Periodeafgrænsningsposter

Periodeafgrænsningsposter indregnet under aktiver omfatter tilgodehavende renter samt afholdte omkostninger vedrørende efterfølgende regnskabsår. Periodeafgrænsningsposter måles til amortiseret kostpris, hvilket sædvanligvis svarer til nominal værdi.

Pensionsmæssige hensættelser

Pensionshensættelser, gennemsnitsrenteprodukter

Pensionshensættelserne opgøres til markedsværdi i henhold til principper anmeldt til Finanstilsynet. Ved opgørelse af hensættelserne anvendes den risikofri rentekurve med volatilitetsjustering, som offentliggøres af EIOPA i henhold til Solvens II direktivet, eller en rentekurve, der ikke afviger væsentligt herfra. Ved opgørelsen anvendes endvidere forudsætninger om dødelighed, invalidehyppighed, omskrivning til fripolice, udtrædelsesgodtgørelser og et skøn for forventede fremtidige levetidsforbedringer, der er fastlagt ud fra Finanstilsynets benchmarkmodel.

Garanterede ydelser

Garanterede ydelser omfatter forpligtelser til at betale ydelser. Garanterede ydelser opgøres som nutidsværdien af de ydelser, der er garanteret ordningen, med tillæg af

Noter til regnskabet (fortsat)

nutidsværdien af den forventede fremtidige udgift til administration af ordningen og med fradrag af nutidsværdien af de aftalte fremtidige bidrag.

Ugaranterede ydelser

Bonuspotentiale på ugaranterede ydelser for rentegruppe F udgør værdien af aktiverne.

Individuelt bonuspotentiale

Individuelt bonuspotentiale omfatter forpligtigelser til at yde bonus. Individuelt bonuspotentiale opgøres som værdien af medlemmernes opsparing med fradrag af de garanterede ydelser. Medlemmernes andel af et fald i aktivernes værdi indregnes primært ved at nedbringe kollektivt bonuspotentiale, jf. nedenfor. Hvis kollektivt bonuspotentiale ikke kan absorbere faldet i aktivernes værdi, reduceres individuelt bonuspotentiale i henhold til pensionskassens anmeldte regler for overskudsfordeling. Fordeling af realiseret resultat er nærmere beskrevet ovenfor i afsnittet Fordeling af realiseret resultat.

Kollektivt bonuspotentiale

Kollektivt bonuspotentiale omfatter medlemmernes andel af realiserede resultater, der endnu ikke er tilskrevet den enkelte ordning.

Akkumuleret værdiregulering

Akkumuleret værdiregulering indeholder merhensættelser udover de retrospektive hensættelser. Derudover er indeholdt udskudte pensionsafkastskatteaktiver, der er beregnet på diskonteret basis.

Fortjenstmargen

Fortjenstmargen består af nutidsværdien af den forventede fremtidige fortjeneste i de resterende perioder for pensionsaftaler, som pensionskassen har indgået. Fortjenstmargen på pensionskassens pensionsaftaler udgør nul, da al fortjeneste tilgår medlemmerne.

Risikomargen

Pensionshensættelserne for bestanden af garanterede ordninger tillægges en risikomargen. Risikomargen er det beløb, som forventes at skulle betales til en anden pensionsvirksomhed for at overtage risikoen for,

at omkostningerne ved at afvikle bestanden af pensionsaftaler afviger fra den opgjorte nutidsværdi af de forventede betalingsstrømme. Risikomargen opgøres som en justering til de væsentligste intensiteter i beregningen af nutidsværdien af de forventede betalingsstrømme.

Hensættelser til markedsrenteprodukter

Hensættelser til markedsrenteprodukter opgøres til markedsværdien af de modsvarende nettoinvesteringsaktiver.

Seniorordningen er et markedsrenteprodukt med en garanti der sikrer, at ydelsen aldrig kan blive mindre end ydelsen regnet med en opgørelsesrente på 2 procent. En positiv akkumuleret værdiregulering på Seniorordningen fremkommer, når værdien af garantien overstiger de opsparede midler. Øvrige beregningsforudsætninger for Seniorordningen end renteforudsætningen er ikke tilknyttet garantier.

Gæld

Gæld til kreditinstitutter

Gæld til kreditinstitutter omfatter blandt andet gæld vedrørende repoforretninger. Repoforretninger, som er solgte værdipapirer, hvor der samtidig med salget er indgået aftale om tilbagekøb, indregnes i balancen, som om værdipapirerne fortsat var en del af beholdningen. Det modtagne vederlag indregnes som gæld til kreditinstitutter og måles til dagsværdi.

Anden gæld

Anden gæld omfatter gæld vedrørende obligationskøb som følge af handler med lang valør samt afledte finansielle instrumenter, måles til dagsværdi. Herudover indgår skyldig pensionsafkastskat i posten.

Periodeafgrænsningsposter

Periodeafgrænsningsposter indregnet under passiver omfatter modtagne betalinger vedrørende bidrag i efterfølgende regnskabsår. Periodeafgrænsningsposter måles til amortiseret kostpris, hvilket sædvanligvis svarer til nominel værdi.

HOVED- OG NØGLETAL

Pensionskassens hoved- og nøgletal udarbejdes efter reglerne i bekendtgørelse om finansielle rapporter for forsikringsselskaber og tværgående pensionskasser. For yderligere oplysninger henvises til Nøgletalsdefinitioner side 74.

T. kr.	PENSIONS KASSE	
	2023	2022
2 Medlemsbidrag		
Ordinære bidrag	277.488	292.616
Engangsindskud	46.596	49.292
Medlemsbidrag	324.084	341.907
Medlemsbidrag kan fordeles således		
Kontrakter med bonusordning	56.903	61.012
Markedsrenteprodukter	267.181	280.895
I alt	324.084	341.907
Medlemsbidrag fordelt efter medlemmers bopæl		
Danmark	322.085	339.814
Andre EU-lande	1.472	1.825
Øvrige lande	526	268
I alt	324.084	341.907
Antal forsikrede, hvor forsikrings- og investeringskontrakter er tegnet som led i ansættelsesforhold	11.573	11.914
Heraf antal medlemmer med markedsrentekontrakter	9.586	9.865
3 Renteindtægter og udbytter mv.		
Udbytte af kapitalandele	38.835	40.193
Udbytte af investeringsforeningsandele	282	317
Renter af obligationer	145.948	131.659
Renter af pantsikrede udlån	1.413	790
Øvrige renteindtægter	7.679	7.894
Indeksregulering	17.599	58.220
Afledte finansielle instrumenter	4.268	25.295
Renteindtægter og udbytter mv., i alt	216.024	264.367
4 Kursreguleringer		
Kapitalandele	51.491	80.573
Investeringsforeningsandele	915.091	-764.093
Obligationer	315.102	-1.410.502
Pantsikrede udlån	341	-1.179
Afledte finansielle instrumenter	72.035	-507.509
Indlån i kreditinstitutter	-10.077	26.012
Kursreguleringer, i alt	1.343.983	-2.576.698

Noter til regnskabet (fortsat)

T. kr.	PENSIONS KASSE	
	2023	2022
5 Administrationsomkostninger		
<p>Pensionskassen indgår i administrationsfællesskabet Sampension Administrationselskab A/S, som ISP har indgået administrationsaftale med. Alle medarbejdere er ansat i og aflønnes af Sampension Administrationselskab A/S. Pensionskassens andel heraf afregnes via administrationsvederlaget. Vederlag til bestyrelsen afholdes dog direkte af pensionskassen. Ansvarlige for kontrolfunktioner er endvidere ansat i pensionskassen.</p> <p>I administrationsomkostninger ifm. pensions- og investeringsvirksomhed indgår følgende personaleudgifter:</p>		
Løn	-812	-853
Pension	0	0
Personaleudgifter, i alt	-812	-853
Gennemsnitlig antal heltidsbeskæftigede	-	-
<p>Vederlag til direktion, bestyrelse og væsentlige risikotagere</p> <p>Vederlag til direktion og ansatte, hvis aktiviteter har væsentlig indflydelse på virksomhedens risikoprofil, er fordelt efter ejerandele til de enheder, der indgår i og ejer administrationsfællesskabet Sampension Administrationselskab A/S. ISP ejer 6 % af Sampension Administrationselskab A/S. ISP's andel af direktionens samlede vederlag på 6,5 mio. kr. (2022: 6,5 mio. kr.) udgør 0,39 mio. kr. (2022: 0,39 mio. kr.)</p>		
Bestyrelse		
Honorar til bestyrelse	-800	-800
Antal personer	6	6
Væsentlige risikotagere		
Sampension Livs andel af fast løn inkl. pension til ansatte, hvis aktiviteter har væsentlig indflydelse på virksomhedens risikoprofil *)	-1.084	-937
Antal personer	8	8
<p>*) Oplysninger om variabel løn, herunder oplysning om fordeling af variabel løn på tildelte, udbetalte og udskudte dele samt om fordeling på kontanter og efterstillet gæld er udeladt, da det ville medføre oplysning om enkeltpersoners individuelle løn.</p> <p>Der er ikke fastsat særlige incitamentsprogrammer for ledelsen eller udbetalt variabel løn til ledelsen, og der er heller ikke pensionsforpligtelser udover løbende pensionsbidrag, som indgår i ovennævnte omkostninger.</p> <p>I henhold til "Bekendtgørelse om lønpolitik og aflønning i forsikringselskaber og forsikringsholdingvirksomheder" er der offentliggjort en række oplysninger vedrørende lønpolitik mv. Disse oplysninger fremgår af selskabets hjemmeside på følgende adresse: isp.dk/bestyrelse</p>		
Samlet honorar til generalforsamlingsvalgt revisor		
PricewaterhouseCoopers, Statsautoriseret Revisionspartnerselskab		
Lovpligtig revision af årsregnskabet	-343	-332
Andre erklæringsopgaver med sikkerhed	-108	-56
Skatterådgivning	-192	0
	-644	-387

Ud over de nævnte honorarer er der afholdt udgifter til pensionskassens interne revision.

Alle beløb er inkl. moms

PricewaterhouseCoopers Statsautoriseret Revisionspartnerselskab har ud over lovpligtig revision af årsregnskabet afgivet øvrige lovpligtige erklæringer med sikkerhed, afgivet branchebestemt erklæring om ÅOP & ÅOK samt ydet skatte-, moms- og afgiftsmæssig rådgivning.

		PENSIONS KASSE					
T. kr.		2023		2022			
6	Udbetalte ydelser						
	Forsikringssummer ved død	-1.473		-522			
	Forsikringssummer ved invaliditet	-464		0			
	Forsikringssummer ved udløb	-798		-269			
	Pensions- og renteydelser	-616.838		-690.942			
	Tilbagekøb mv.	-166.670		-145.487			
	Præmie vedr. gruppelevsordning	-8.242		-36.575			
	Udbetalte ydelser, i alt	-794.486		-873.795			
7	Kapitalandele i associerede virksomheder						
	Bogført værdi pr. 1. januar	6.547		124.335			
	Tilgang i året	0		0			
	Afgang i året	-4.997		-147.200			
	Årets resultat	-1.551		29.412			
	Kapitalandele i associerede virksomheder, i alt	0		6.547			
	Indgår i posten Kapitalandele i associerede virksomheder	0		1.114			
	Indgår i posten Investeringsaktiver tilknyttet markedsrenteprodukter, jf. note 9	0		5.433			
		2023		2022			
	Navn og hjemsted	Ejerandel	Resultat	Egenkapital	Ejerandel	Resultat	Egenkapital
	Associerede virksomheder består af:						
	BI BIOMED.VEN.IV K/S, København*	37%	-4	8	37%	-39	12
	Genesta Nordic RE Core Plus, København**	44%	-	-	44%	-	-
	* Seneste offentliggjorte årsrapport for 2022.						
	** Offentliggør ikke årsrapporten. Regnskabsdata medtages derfor ikke.						
8	Afledte finansielle instrumenter						
	2023			Positiv dagsværdi	Negativ dagsværdi		
	Renteafdækningsinstrumenter mv.:						
	Renteswaps			420.193	810.482		
	Caps/floors			0	0		
	Swaptions			75.219	110.178		
	CDS'er			12.773	2.993		
	Option på futures			6.679	2.455		
	Renteafdækningsinstrumenter, i alt			514.864	926.108		
	Valutabaserede afledte finansielle instrumenter			125.192	25.206		
	TRS Equity			85.833	83.084		
	Afledte finansielle instrumenter, i alt			725.889	1.034.398		
	Dagsværdi indgår i posten Afledte finansielle instrumenter			428.725			
	Dagsværdi indgår i posten Investeringsaktiver tilknyttet markedsrenteprodukter, jf. note 9			297.164			
	Dagsværdi indgår i posten Anden gæld, jf. note 13				1.034.398		
	Bogført værdi, netto (passiv)				308.508		

Note 8 fortsættes næste side

Noter til regnskabet (fortsat)

Note 8 fortsat

T. kr.	PENSIONS KASSE	
	2023	2022
Der er indgået aftaler om sikkerhedsstillelse for afledte finansielle instrumenter. Pensionskassen har modtaget sikkerhedsstillelse i form af likvide obligationer og kontanter svarende til en dagsværdi på	126.527	110.484
Pensionskassen har stillet sikkerhed i form af likvide obligationer svarende til en dagsværdi på	-369.643	-440.754
Collateral, netto	-243.116	-330.270

Herudover er der til effektiv porteføljestyling i markedsrentemiljøet anvendt aktiefutures med en samlet eksponering på -484,1 mio.kr. (-270,2 mio.kr. i 2022) og i gennemsnitsmiljøet -59,6 mio.kr. (-31,2 mio. kr i 2022). Til afdækning af renterisiko på obligationsbeholdningen er der anvendt obligationsfutures med en samlet eksponering på -226,2 mio.kr. (-477,5 mio. kr. i 2022) i markedsrente og -865,2 mio.kr. (-1.214,1 mio. kr. i 2022) i gennemsnitsrente. Da der foretages løbende afregning af gevinst/tab er dagsværdien nul.

2022	Positiv dagsværdi	Negativ dagsværdi
Renteafdækningsinstrumenter mv.:		
Renteswaps	418.505	898.838
Swaptions	99.846	185.690
CDS'er	1.357	1.761
Option på futures	8.367	10.863
Renteafdækningsinstrumenter, i alt	528.075	1.097.152
Valutabaserede afledte finansielle instrumenter	267.161	21.878
TRS Equity	0	254
Afledte finansielle instrumenter, i alt	795.235	1.119.284
Dagsværdi indgår i posten Afledte finansielle instrumenter	436.724	
Dagsværdi indgår i posten Investeringsaktiver tilknyttet markedsrenteprodukter, jf. note 9	358.511	
Dagsværdi indgår i posten Anden gæld, jf. note 13		1.119.284
Bogført værdi, netto (passiv)		324.048

Note	T. kr.	2023	2022
9	Investeringsaktiver tilknyttet markedsrenteprodukter		
	3 i 1 Livspension		
	Kapitalandele i associerede virksomheder	0	5.433
	Kapitalandele	2.256.218	2.211.956
	Investeringsforeningsandele	5.481.468	4.929.283
	Obligationer	3.582.973	3.521.919
	Pantesikrede udlån	18.622	16.727
	Indlån i kreditinstitutter	147.404	151.256
	Afledte finansielle instrumenter, jf. note 8	297.164	358.511
	Investeringsaktiver, i alt	11.783.849	11.195.085
	Linkpension		
	Kapitalandele	814	638
	Investeringsforeningsandele	4.169	2.489
	Investeringsaktiver, i alt	4.983	3.127
	Investeringsaktiver tilknyttet markedsrenteprodukter, i alt	11.788.833	11.198.212

		PENSIONSKASSE	
T. kr.		2023	2022
10	Pensionshensættelser til gennemsnitsrenteprodukter		
	Pensionshensættelser til gennemsnitsrenteprodukter specificeres således		
	Pensionshensættelser primo	3.349.917	4.354.874
	Kollektivt bonuspotentiale primo	0	0
	Individuelt bonuspotentiale brugt til dækning af tab	37.422	0
	Regulering af bonuspotentiale på ugaranterede ydelser primo	22.812	-105.751
	Risikomargen dækket af kollektivt bonuspotentiale primo	0	-26.175
	Risikomargen dækket af egenkapitalen primo	-13.332	-3.218
	Akkumuleret værdiregulering primo	-844.193	-1.615.739
	Retrospektive pensionshensættelser primo	2.552.627	2.603.991
	Medlemsbidrag	56.909	59.265
	Afkasttilskrivning før PAL	789	27.843
	PAL heraf	-16	-3.896
	Overført mellem klasse I og klasse III	35.819	0
	Pensionsydelse	-153.609	-149.602
	Omkostningsbidrag efter tilskrivning af omkostningsbonus	-1.483	-2.159
	Risikogevinst efter tilskrivning af risikobonus	-1.605	12.304
	Medlemmernes gruppelevspræmie	-1.405	-694
	Andet	-3.723	5.575
	Retrospektive pensionshensættelser ultimo	2.484.302	2.552.627
	Akkumuleret værdiregulering ultimo	957.354	844.193
	Kollektivt bonuspotentiale ultimo	73.149	0
	Individuelt bonus anvendt til dækning af tab ultimo	-14.442	-37.422
	Regulering af bonuspotentiale på ugaranterede ydelser	0	-22.812
	Risikomargen dækket af kollektivt bonuspotentiale ultimo	-33.923	0
	Risikomargen dækket af egenkapitalen ultimo	67.846	13.332
	Pensionshensættelser, i alt	3.534.286	3.349.917
	Pensionshensættelserne specificeres således		
	Rentegruppe A (gennemsnitlig grundlagsrente 0,25 % - 1,25 %)		
	Garanterede ydelser	3.210	2.806
	Risikomargen	53	35
	Rentegruppe A, i alt	3.263	2.841
	Rentegruppe B (gennemsnitlig grundlagsrente 1,25 % - 2,25 %)		
	Garanterede ydelser	427.495	370.628
	Risikomargen	8.112	6.904
	Rentegruppe B, i alt	435.606	377.532
	Rentegruppe C (gennemsnitlig grundlagsrente 2,25 % - 3,25 %)		
	Garanterede ydelser	158.435	139.726
	Risikomargen	2.661	1.686
	Rentegruppe C, i alt	161.096	141.412

Note 10 fortsættes næste side

Noter til regnskabet (fortsat)

Note 10 fortsat

T. kr.	PENSIONSKASSE	
	2023	2022
Rentegruppe D (gennemsnitlig grundlagsrente 3,25% - 4,25%)		
Garanterede ydelser	1.577.474	1.619.289
Risikomargen	34.377	11.720
Rentegruppe D, i alt	1.611.850	1.631.008
Supplerende Livrente		
Garanterede ydelser	13.248	13.482
Risikomargen	78	36
Supplerende Livrente, i alt	13.326	13.519
Rentegruppe F (særlig ugaranteret)		
Bonuspotentiale på ugaranterede ydelser	1.235.995	1.183.606
Kollektivt bonuspotentiale	73.149	0
Rentegruppe F, i alt	1.309.144	1.183.606
Rentegrupper, i alt	3.534.286	3.349.917
Pensionshensættelser til gennemsnitsrenteprodukter, i alt	3.534.286	3.349.917
Total		
Garanterede ydelser	2.179.861	2.145.931
Bonuspotentiale på ugaranterede ydelser	1.235.995	1.183.606
Kollektivt bonuspotentiale	73.149	0
Risikomargen	45.281	20.380
Pensionshensættelser til gennemsnitsrenteprodukter, i alt	3.534.286	3.349.917
11 Pensionshensættelser til markedsrenteprodukter		
3 i 1 Livpensionshensættelser specificeres således		
Pensionshensættelser primo	11.024.912	12.666.167
Risikomargen	-1.407	0
Akkumuleret værdiregulering, primo	-14.706	-36.458
Retrospektive pensionshensættelser primo	11.008.799	12.629.709
Medlemsbidrag	265.280	279.233
Investeringsafkast før PAL	1.089.117	-1.153.021
PAL af afkast	-442	6.547
Pensionsydelse	-640.268	-719.803
Overført mellem klasse I og klasse III	-35.819	0
Omkostningsbidrag efter tilskrivning af omkostningsbonus	-4.701	-4.571
Betaling for garanti	-2.542	-2.219
Risikogevinst efter tilskrivning af risikobonus	-9.074	-30.106
Andet	2.091	3.029
Retrospektive pensionshensættelser ultimo	11.672.441	11.008.799
Risikomargen	8.908	1.407
Akkumuleret værdiregulering, ultimo	27.244	14.706
3 i 1 Livpension hensættelser ultimo	11.708.592	11.024.912

Note 11 fortsættes næste side

Note 11 fortsat

T. kr.	PENSIONSKASSE	
	2023	2022
Linkpension kontraktens hensættelser specificeres således		
Linkpension hensættelser primo	5.893	3.543
Medlemsbidrag	1.901	1.663
Investeringsafkast før PAL	350	689
PAL heraf	-3	-154
Forsikringsydelse f.e.r.	-138	0
Forsikringsteknisk resultat	-141	153
Linkpension hensættelser ultimo	7.862	5.893
Hensættelser til markedsrenteprodukter, i alt	11.716.454	11.030.805
Forsikringer tegnet uden garanti om minimumsforrentning	11.297.884	10.615.736
Forsikringer tegnet med garanti om minimumsforrentning (Seniorordningen)	418.570	415.069
Ændring i pensions-hensættelser fordeler sig således		
Ændring i hensættelser til gennemsnitsrenteprodukter	-184.369	1.004.957
Ændring i hensættelser til markedsrenteprodukter	-685.649	1.638.905
Bonusbetalt præmie til gruppeliv	-1.227	-500
Andet	208	32
Ændring i hensættelser, resultatopgørelse	-871.037	2.643.394
Fortjenstmargen på pensionsordninger udgør nul kroner, da al fortjeneste tilgår medlemmerne.		
12 Gæld til kreditinstitutter		
Repoer	715.728	842.398
Bankgæld	12.309	40.827
Gæld til kreditinstitutter, i alt	728.037	883.225
Af bankgælden forfalder i det kommende år	728.037	883.225
Efter 5 år er restgælden (indekseret)	0	0
13 Anden gæld		
Afledte finansielle instrumenter, jf. note 8	1.034.398	1.119.284
Gæld vedrørende obligationskøb	14.998	98.443
Diverse finansiell gæld	11.357	5.288
Skyldig pensionsafkastskat mv.	127.418	28.296
Anden gæld, i alt	1.188.171	1.251.311
14 Eventualforpligtelser		
Indgåede aftaler om deltagelse i senere investeringer i fonde mv. (investeringstilsagn) udgør	1.378.996	1.552.270
Eventualforpligtelser, i alt	1.378.996	1.552.270
Pensionskassens størrelse og forretningsomfang indebærer, at pensionskassen til stadighed er part i forskellige tvister. De verserende tvister forventes ikke at få væsentlig indflydelse på pensionskassens økonomiske stilling.		
15 Sikkerhedsstillelser		
Margindeponeringer vedrørende futures	63.533	114.505
Obligationer solgt som led i repogæld	565.443	701.184
Til dækning af "Pensionsmæssige hensættelser, i alt" er der registreret nettoaktiver for	15.876.141	14.899.087
Beløbet vedrører følgende poster:		
Kapitalandele	431.718	684.661
Investeringsforeningsandele	8.801.429	7.857.801
Obligationer	6.436.135	6.086.371
Kontante indskud	206.859	270.254
Registrerede aktiver, i alt	15.876.141	14.899.087
Heraf vedrørende markedsrenteprodukter	11.861.645	11.205.566

Noter til regnskabet (fortsat)

T. kr.		PENSIONS KASSE	
		2023	2022
16	Realiseret resultat for rente-, omkostnings- og risikogrupper		
	Gennemsnitsrenteprodukter		
	Rentegrupper, i alt		
	Investeringsafkast før PAL	199.239	-950.113
	Ændring i markedsværdiregulering	-84.712	603.244
	Risikomargen primo	20.344	33.840
	Risikomargen ultimo	-45.203	-20.344
	Tilskrevet grundlagsrente	-58.211	-59.347
	Andet	3.337	103
	Realiseret renteresultat i henhold til kontributionsbekendtgørelsen	34.794	-392.616
	Pensionsafkastskat	-406	-29.117
	Til fordeling efter pensionsafkastskat	34.388	-421.733
	Tilskrevet bonus	57.925	59.332
	Ændring i anvendt individuelt bonuspotentiale	-22.966	37.408
	Ændring i IB vedr. dækning af RM	4.334	2.287
	Ændring vedrørende tilbageført PAL aktiv	-20.036	165.575
	Fordelt til egenkapitalen	53.645	-157.132
	Omkostningsgrupper, i alt		
	Omkostningsbidrag	3.536	3.757
	Faktiske administrationsomkostninger	-985	-1.170
	Realiseret omkostningsresultat i henhold til kontributionsbekendtgørelsen	2.551	2.587
	Tilskrevet bonus	-2.052	-1.598
	Overført til kollektivt bonuspotentiale, omkostningsgrupper	0	0
	Omkostningsresultat under kontribution, som dækkes af egenkapitalen	499	990
	Omkostningsresultat i pct. i forhold til forsikringsmæssige hensættelser	-0,02%	0,02%
	Risikogrupper, i alt		
	Realiseret risikoresultat i henhold til kontributionsbekendtgørelsen	-36.685	-35.776
	Tilskrevet bonus	38.289	23.472
	Overført til kollektivt bonuspotentiale, risikogrupper	0	0
	Risikoresultat, som dækkes af egenkapitalen	1.605	-12.304
	Risikoresultat i pct. i forhold til pensionshensættelser	0,00%	0,15%
	Udlægskonto		
	Udlægskonto pr. 1. januar	417.837	260.706
	Realiseret resultat	-53.645	157.132
	Heraf risikoforrentning	-11.974	0
	Udlæg i året	-41.671	157.132
	Udlægskonto pr. 31. december	376.166	417.837

Note

17 Finansielle instrumenter indregnet til dagsværdi

Investeringsaktiver og finansielle forpligtelser indregnes til dagsværdi eller amortiseret kostpris, jf. note 1. Dagsværdien er den pris, der kan opnås ved salg af et aktiv eller skal betales for overdragelse af en forpligtelse i en normal transaktion mellem uafhængige parter på målingstidspunktet. Dagsværdien bestemmes ud fra følgende hierarki:

Niveau 1 - noterede priser

Noterede priser anvendes, hvor der eksisterer et aktivt marked for de enkelte aktiver. Som udgangspunkt anvendes lukkekursen på balancedagen.

Niveau 2 - observerbare input

For noterede papirer, hvor lukkekursen ikke afspejler dagsværdien, fastsættes dagsværdien ud fra noterede kurser på lignende aktiver eller forpligtelser eller ud fra andre værdiansættelsesmetoder, som er baseret på observerbare markedsinput, fx input fra banker eller lignende. For afledte finansielle instrumenter anvendes vurderingsteknikker, som er baseret på observerbare markedsdata som rentekurver og valutakurser mv.

Niveau 3 - ikke observerbare input

For en væsentlig del af investeringerne kan værdiansættelsen ikke alene baseres på observerbare markedsdata. For disse aktiver anvendes værdiansættelsesmodeller, der kan indebære skøn over aktuelle markedsforhold og den fremtidige udvikling heri. I note 1 om anvendt regnskabspraksis er de anvendte værdiansættelsesmetoder nærmere beskrevet.

Mio. kr.	2023				2022			
	Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3	Total	Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3	Total
Finansielle aktiver								
Kapitalandele i associerede virksomheder	0	0	0	0	0	0	7	7
Kapitalandele	188	0	2.460	2.648	468	0	2.120	2.588
Investeringsforeningsandele	6.134	0	13	6.147	5.394	116	12	5.522
Obligationer	6.337	251	925	7.513	6.167	191	1.015	7.372
Pantesikrede udlån	0	0	24	24	0	0	24	24
Afledte finansielle instrumenter	0	726	0	726	0	795	0	795
Indlån i kreditinstitutter	373	0	0	373	310	0	0	310
Likvide beholdninger	191	0	0	191	366	0	0	366
Finansielle aktiver i alt	13.223	976	3.422	17.622	12.704	1.101	3.177	16.982
Finansielle gældsposter								
Repoer	716	0	0	716	842	0	0	842
Bankgæld	12	0	0	12	41	0	0	41
Afledte finansielle instrumenter	0	1.034	0	1.034	0	1.119	0	1.119
Gæld vedr. obligationskøb og afvikling af repoer mv.	15	0	0	15	98	0	0	98
Finansielle gældsposter i alt	743	1.034	0	1.777	982	1.119	0	2.101
Nettoaktiver i alt	12.480	-58	3.422	15.844	11.722	-18	3.177	14.881
Heraf udgør:								
Gennemsnitsrente og kapitalgrundlag	3.981	-236	505	4.250	3.758	-342	462	3.878
Markedsrente	8.499	178	2.917	11.594	7.964	324	2.715	11.003
Total	12.480	-58	3.422	15.844	11.722	-18	3.177	14.881

Note 17 fortsættes næste side

Noter til regnskabet (fortsat)

Note 17 fortsat

Note					
------	--	--	--	--	--

Specifikation af værdiansættelse baseret på Niveau 3

T. kr.	Værdi primo 1. januar 2023	Værdireguleringer	Køb/salg/ afvikling	Overførsel til/fra andre niveauer	Værdi ultimo 31. dec. 2023
Kapitalandele i associerede virksomheder	7	-66	60	0	0
Kapitalandele	2.120	28	312	0	2.460
Investeringsforeningsandele	12	9	-8	0	13
Obligationer	1.015	42	-132	0	925
Pantesikrede udlån	24	0	0	0	24
Total	3.177	13	232	0	3.422

T. kr.	Værdi primo 1. januar 2022	Værdireguleringer	Køb/salg/ afvikling	Overførsel til/fra andre niveauer	Værdi ultimo 31. dec. 2022
Kapitalandele i associerede virksomheder	124	29	-147	0	7
Kapitalandele	1.831	148	141	0	2.120
Investeringsforeningsandele	169	-2	0	-155	12
Obligationer	748	10	257	0	1.015
Pantesikrede udlån	31	-1	-6	0	24
Total	2.903	184	245	-155	3.177

For nærmere beskrivelse af værdiansættelsesteknikker og input henvises til Note 1 Anvendt regnskabspraksis.

18 Oversigt over beholdninger og afkast

Beholdninger og afkast	Markedsværdi		Afkast 2023 i pct. p.a.
	Primo Mio. kr	Ultimo	
Gennemsnitsrente			
Grunde og bygninger	149	185	-1,7%
Noterede kapitalandele	615	680	14,7%
Unoterede kapitalandele	142	156	2,3%
Kapitalandele i alt	757	836	12,3%
Stats- og realkreditobligationer	2.639	2.820	7,3%
Indeksobligationer	306	280	1,9%
Kredit obligationer og emerging markets-obligationer	163	146	12,6%
Udlån mv.	25	21	6,3%
Obligationer og udlån mv. i alt	3.134	3.268	7,1%
Dattervirksomheder	-	-	0,0%
Øvrige investeringsaktiver	262	161	-6,5%
Afledte finansielle instrumenter til sikring af nettoændringen af aktiver og forpligtelser	-431	-2 51	-
Total	3.870	4.199	9,1%

Note 18 fortsættes næste side

Note

Beholdninger og afkast	Markedsværdi		Afkast 2023 i pct. p.a.
	Primo Mio. kr	Ultimo	
Markedsrente			
Grunde og bygninger	725	864	-1,7%
Noterede kapitalandele	4.944	5.433	15,1%
Unoterede kapitalandele	1.301	1.319	3,0%
Kapitalandele, i alt	6.245	6.751	12,4%
Stats- og realkreditobligationer	1.768	1.943	7,3%
Indeksobligationer	205	193	1,9%
Kreditobligationer og emerging markets-obligationer	1.455	1.423	11,6%
Udlån mv.	59	72	6,3%
Obligationer og udlån mv., i alt	3.487	3.631	8,7%
Dattervirksomheder	-	-	0,0%
Øvrige investeringsaktiver	334	331	-5,9%
Afledte finansielle instrumenter til sikring af nettoændringen af aktiver og forpligtelser	221	97	-
Total	11.011	11.674	10,1%

Specifikationerne er udarbejdet i overensstemmelse med kravene i Finanstilsynets regnskabsbekendtgørelse § 96 og kan ikke umiddelbart afstemmes med regnskabet's tal. Årsafkastet er beregnet som daglige tidsvægtede afkast. På pensionskassens hjemmeside findes en oversigt over pensionskassens samlede aktieportefølje: isp.dk/om-isp/finansiell-information/aktiver

Noter til regnskabet (fortsat)

Note

19 Markedsrenteprodukt, afkast mv. pr. investeringsprofil

	2023			2022		
	Pct. af gennemsnitlige hensættelser	Afkast i pct.	Risiko	Pct. af gennemsnitlige hensættelser	Akast i pct.	Risiko
Livscyklusproduktet 3 i 1 Livspension						
Investeringsprofil med høj risiko						
År til pension						
30 år	0,07	12,26	4,50	0,10	-10,5	6,00
15 år	0,28	12,26	4,50	0,26	-10,5	6,00
5 år	0,22	11,32	4,00	0,05	-9,7	5,50
5 år efter	0,08	10,24	3,40	0,16	-8,8	5,25
Investeringsprofil med moderat risiko						
År til pension						
30 år	0,31	11,17	4,00	0,26	-9,3	5,75
15 år	2,16	11,17	4,00	1,88	-9,3	5,75
5 år	3,07	10,24	3,30	3,14	-9,1	5,25
5 år efter	1,49	9,18	2,60	1,68	-9,0	4,75
Investeringsprofil med lav risiko						
År til pension						
30 år	0,00	9,53	3,10	0,00	-8,1	5,25
15 år	0,01	9,53	3,10	0,07	-8,1	5,25
5 år	0,03	8,43	2,40	0,05	-7,9	4,50
5 år efter	0,03	7,16	1,70	0,11	-7,8	4,25
Seniorordning						
År til pension						
Ikke livscyklus	3,25	7,39	1,40	3,64	-11,6	4,25

Der er taget udgangspunkt i en pensionsalder på 67 år.

20 Supplerende nøgletal for produkter

	2023		2022	
	Afkast i pct.	Bonusgrad i pct.	Afkast i pct.	Bonusgrad i pct.
Gennemsnitsrente				
Rentegruppe A (gns. grundlagsrente 0,25 % - 1,25 %)	10,1%	0,0%	-38,7%	0,0%
Rentegruppe B (gns. grundlagsrente 1,25 % - 2,25 %)	12,3%	0,0%	-44,8%	0,0%
Rentegruppe C (gns. grundlagsrente 2,25 % - 3,25 %)	12,0%	0,0%	-39,0%	0,0%
Rentegruppe D (gns. grundlagsrente 3,25 % - 4,25 %)	8,5%	0,0%	-27,4%	0,0%
Rentegruppe F (ugaranteret ordning)	9,3%	5,9%	-9,0%	0,0%
Forrentning af medlemmernes midler efter omkostninger før skat				
Inkluderer afkast af overskudskapital		I alt i pct.		I alt i pct.
Gennemsnitsrente, i alt		8,9%		-24,9%
Markedsrente, i alt		10,0%		-9,5%

Note

21 5 års hoved- og nøgletal

5 års hovedtal

Mio. kr.	2023	2022	2021	2020	2019
Medlemsbidrag	324	342	381	369	369
Pensionsydelser	-794	-874	-800	-796	-792
Investeringsafkast	1.442	-2.329	1.448	638	1.520
Pensionsmæssige driftsomkostninger, i alt	-6	-6	-6	-6	-10
Pensionsteknisk resultat	42	-120	304	-79	-246
Årets resultat	78	-211	304	-47	-249
Pensionshensættelser, i alt	15.251	14.381	17.025	16.518	16.349
Egenkapital	735	658	869	578	625
Aktiver, i alt	17.903	17.174	19.578	18.410	18.695

5 års nøgletal¹

	2023	2022	2021	2020	2019
Afkastnøgletal					
Afkastprocent relateret til gennemsnitsrenteprodukter	9,4%	-24,9%	-1,9%	7,2%	9,1%
Afkastprocent relateret til markedsrenteprodukter	10,1%	-9,4%	13,4%	2,4%	10,4%
Risiko på afkast relateret til markedsrenteprodukter	4,75	5,25	4,75	4,75	3,75
Omkostningsnøgletal					
Omkostningsprocent af hensættelser	0,04%	0,03%	0,04%	0,04%	0,06%
Omkostninger i kr. pr. medlem	496	479	484	480	722
Forrentningsnøgletal					
Egenkapitalforrentning efter skat	11,2%	-25,8%	41,7%	-7,8%	-33,2%

Der henvises til nøgletalsdefinitioner side 74.

Note

22 Risikostyring

Bestyrelsen har i politikker og retningslinjer fastlagt de overordnede rammer for pensionskassens risikostyring, herunder overordnede rammer for den samlede solvensdækning og for forskellige typer af risici. De overordnede rammer revurderes som minimum én gang årligt.

Styring af risici sker via det interne kontrolsystem baseret på tre forsvarslinjer. Første forsvarslinje udgøres af forretningen, dvs. alle de ansatte i pensionskassen og i Sampension Administrationsselskab A/S, som ikke er en del af anden eller tredje forsvarslinje. Det er første forsvarslinje, der ejer og styrer risici. Anden forsvarslinje overvåger og kontrollerer og udgøres af risikostyrings-, aktuar- og compliancefunktionen, mens tredje forsvarslinje udgøres af intern audit funktionen.

Pensionskassens risikostyring har fokus på at styre og overvåge risici, der eksponerer både pensionskassen og medlemmerne for tab.

Risiciene for ISP kan overordnet inddeles i:

- Markedsrisici
- Forsikringsrisici
- Ikke-finansielle risici
- Tværgående risici

Markedsrisici

Markedsrisici er relateret til bevægelser på de finansielle markeder, som kan give finansielle tab ved værdiændringer i investeringsaktiverne og/eller i opgørelsen af de forsikringsmæssige hensættelser. Markedsrisici udspringer af faktorer, der kan påvirke værdien af finansielle instrumenter og kontrakter f.eks. ændringer i renter, aktiekurser, værdien af alternative investeringer inkl. ejendomsinvesteringer, valutakurser og kreditspænd. Herudover omfatter markedsrisici

- volatilitetsrisici, dvs. risiko for tab som følge af ændringer i den implicite volatilitet, der bl.a. indgår i værdiansættelsen af finansielle aktiver med indbyggede optioner
- koncentrationsrisici, dvs. risiko for tab på grund af koncentration af aktiver indenfor specifikke markedssegmenter eller eksponeringer
- modpartsrisici, dvs. risiko for tab på grund af en modparts kontraktuelle misligholdelse
- likviditetsrisici, dvs. risiko for at pensionskassen ikke kan fremskaffe den nødvendige likviditet, og/eller at den med kort varsel skal fremskaffe likviditet og derfor kan blive tvunget til at afhænde investeringsaktiver til lavere salgspri- ser, end der ville kunne opnås under mere normale forhold
- basisrisici, dvs. risiko for tab på modsatrettede positioner, hvor den ene har til formål af afdække den anden
- inflationsrisici, dvs. risiko for tab som følge af ændringer i inflation

Markedsrisici er primært relevante for følgende områder:

- Investeringsaktiver allokert til egenkapitalen, hvor tab som følge af ugunstige udviklinger på de finansielle marke- der vil kunne forringe egenkapitalen og pensionskassens solvensdækning.
- Investeringsaktiver og forsikringsmæssige hensættelser for gennemsnitsrenteordninger med garanti, dvs. ord- ninger, der er omfattet af en ydelsesgaranti, hvor der vil opstå et tab, hvis værdien af hensættelserne stiger mere (eller falder mindre) end værdien af de tilhørende investeringsaktiver. Værdien af hensættelserne afhænger af den anvendte diskonteringskurve (dvs. den risikofri rentekurve tillagt den volatilitetsjustering, der er fastlagt i Solvens II-reguleringen) og værdien vil fx stige, hvis diskonteringskurven falder. Værdien af investeringsaktiverne afhænger af udviklingen på de finansielle markeder og vil fx falde, hvis investeringsafkastet er negativt. Tab vil i første omgang blive dækket af den garanterede bestands tabsabsorberende bonuspotentialer. Det vil alt andet lige øge solvenska- pitalkravet. Tab, der ikke kan dækkes af bonuspotentialerne, vil blive dækket af pensionskassens kapitalgrundlag. Uanset om tabet øger solvenskapitalkravet eller reducerer kapitalgrundlaget, vil det reducere pensionskassens solvensdækning. Pensionskassen har stoppet for nytegning af ordninger med garanti, og den garanterede bestand er derfor i afløb.
- Investeringsaktiver og forsikringsmæssige hensættelser for Seniorordningen, hvor markedsrisikoen eksponerer egenkapitalen for tab f.s.v.a. ydelsesgarantien på produktets renteelement og herudover for eksponerer medlem- merne for tab.
- Investeringsaktiver allokert til pensionsordninger uden garanti, hvor markedsrisikoen ikke påhviler pensionskas- sen, men derimod medlemmerne i form af risikoen for lavere fremtidige ydelser. De ugaranterede ordninger omfat- ter primært produktet 3 i 1 Livspension, som er det primære produkt for nye medlemmer. Selvom risikoen påhviler medlemmerne, har ISP fokus på at styre og overvåge risiciene.

Pensionskassens markedsrisici styres primært via en overvågning af markedsrisiciene, som løbende giver mulighed for at tilpasse risikoeksponeringen på pensionskassens investeringer, herunder tilpasninger vha. finansielle instrumenter. Der foretages herudover en løbende opfølgning på de investeringsrammer og rammer for markedsrisici, som er fastlagt af bestyrelsen.

En betydelig del af pensionskassens aktiver er investeret i alternative investeringer, herunder fx kreditinvesteringer, ejendomsinvesteringer, private equity og investeringer i infrastruktur. Sammenlignet med fx børsnoterede aktier og obligationer er de kendetegnet ved at være mindre likvide og sværere at værdiansætte, da der – modsat børsnoterede værdipapirer – ikke findes daglige, noterede priser. Pensionskassens værdiansættelsesudvalg har ansvar for, at veldefinerede og passende værdiansættelsesmetoder bliver anvendt på bl.a. alternative investeringer, hvor daglige, noterede prisoplysninger ikke er til rådighed. Pensionskassen vurderer som minimum månedligt, om værdiansættelsen af unoterede aktiver skal reguleres.

FORSIKRINGSRISICI

Pensionskassens gennemsnitsrenteprodukt med garanti eksponerer pensionskassen mod forsikringsrisici. Det vedrører bl.a. levetidsrisici, livsforsikringsoptionsrisici, omkostningsrisici samt invaliditets- og sygdomsrisici. Som eksempel vil en uforudset stigning i medlemmernes levetid betyde, at pensionskassen skal udbetale ydelser i en længere periode end tidligere forventet, hvilket kan forringe pensionskassens resultat og solvensdækning.

For ordninger uden garanti, herunder bl.a. produktet 3 i 1 Livspension, vil risici vedr. fx levetider blive båret af medlemmerne i form af lavere fremtidige ydelser.

Med baggrund i de rammer for forsikringsrisici, bestyrelsen har fastlagt, styres pensionskassens forsikringsrisici primært via løbende aktuar-mæssige analyser af de forskellige risikoelementer med henblik på at sikre en korrekt opgørelse af de forsikringsmæssige hensættelser og eventuelt tilpasning af nytægningsgrundlaget.

Pensionskassen har ikke indgået kontrakter om genforsikring af forsikringsrisiciene.

IKKE-FINANSIELLE RISICI

Ikke-finansielle risici dækker over

- operationelle risici, dvs. risiko for tab som følge af uhensigtsmæssige eller mangelfulde interne procedurer, menneskelige fejl og systemmæssige fejl eller som følge af eksterne begivenheder. Operationel risiko omfatter fx risici relateret til rådgivning af medlemmerne, juridiske risici og modelrisici. De operationelle risici omfatter også IT-risici, herunder risiko for tab som følge af fejl i forbindelse med vedligeholdelse og udvikling af de IT-systemer, pensionskassen anvender, samt risici relateret til cyberkriminalitet.
- strategiske risici, herunder risikoen for at få fastlagt uhensigtsmæssige strategier eller risici for tab som følge af forkert eller mangelfuld gennemførelse af den ønskede strategi.
- regulatoriske- og compliance risici, dvs. risikoen for tab som følge af manglende overholdelse af de love og regler, pensionskassen skal efterleve samt risici relateret til mulige fremtidige ændringer af love og regler. De regler, pensionskassen skal efterleve, omfatter fx Solvens II-reguleringen, contributionsbekendtgørelsen, regler der skal forhindre økonomisk kriminalitet (dvs. hvidvask, terrorfinansiering m.v.), regler om sanktioner mod andre lande m.v., regler der skal modvirke svindel og bestikkelse samt regler om databeskyttelse (herunder GDPR-reglerne).

De ikke-finansielle risici styres primært via pensionskassens interne kontrolsystem og med udgangspunkt i en række bestyrelsesgodkendte politikker om bl.a. operationel risiko, persondatabeskyttelse samt forebyggende foranstaltninger mod hvidvask og terrorfinansiering. Der er herudover udarbejdet forretningsgange og arbejdsbeskrivelser, der bidrager til at reducere risikoen for fejl.

Operationelle hændelser registreres og rapporteres løbende til direktion og bestyrelse, bl.a. med henblik på at kunne implementere mitigerende foranstaltninger, så tilsvarende hændelser i videst muligt omfang undgås fremover.

Risici relateret til outsourcing betragtes også som en del af de ikke-finansielle risici. Bestyrelsen har fastsat politik og retningslinjer for outsourcing, herunder regler for outsourcing af kritiske eller vigtige operationelle funktioner og aktiviteter. Politikken og retningslinjerne skal sikre en trykbyggende håndtering af de risici, der er forbundet med outsourcing, herunder at indgåede outsourcingsaftaler sikrer, at de outsourcete funktioner og aktiviteter bliver behandlet i overensstemmelse med bestyrelsens retningslinjer og gældende lovgivning.

Overvågningen af outsourcete aktiviteter reguleres i forretningsgange, som sikrer rapportering til relevante ledelsesmæssige fora og bestyrelsen om leverandørens opgavevaretagelse f.eks. med driftsrapporter, møder, stikprøvekontroller mv.

Noter til regnskabet (fortsat)

Note 28 fortsat

TVÆRGÅENDE RISICI

Tværgående risici dækker over omdømmerisici og ESG-risici, dvs. risici vedrørende miljømæssige og sociale forhold samt god selskabsledelse. De tværgående risici kan påvirke pensionskassen bredt og kan derfor ikke kategoriseres som enten markedsrisici, forsikringsrisici eller ikke-finansielle risici.

Klimarisici betragtes som en del af ESG-risiciene og er også tværgående, da klimaforandringer fx både kan påvirke pensionskassens markedsrisici og forsikringsrisici.

RAPPORT OM SOLVENS OG FINANSIEL SITUATION

Pensionskassens risikostyring er uddybende beskrevet i Rapport om solvens og finansiell situation - den såkaldte SFCR. Rapporten er offentlig tilgængelig og kan findes på isp.dk/om-isp/finansiell-information/aarsrapport.

Påtegninger

Ledelsespåtegning	68
Intern revisions revisionspåtegning	69
Den uafhængige revisors revisionspåtegning	70

Ledelsespåtegning

Bestyrelse og direktion har dags dato behandlet og godkendt årsrapporten for regnskabsåret 1. januar - 31. december 2023 for Pensionskassen for teknikum- og diplomingeniører.

Årsrapporten er udarbejdet i overensstemmelse med lov om finansiell virksomhed og anden relevant lovgivning.

Årsregnskabet giver efter vores opfattelse et retvisende billede af pensionskassens aktiver, passiver og finansielle stilling pr. 31. december 2023 samt af resultatet af pensionskassens aktiviteter for regnskabsåret 2023.

Ledelsesberetningen indeholder efter vores opfattelse en retvisende redegørelse for udviklingen i pensionskassens aktiviteter og økonomiske forhold, samt en beskrivelse af de væsentligste risici og usikkerhedsfaktorer, som pensionskassen kan påvirkes af.

Hellerup, den 19. marts 2024

Direktionen

Hasse Jørgensen
Adm. direktør

Bestyrelsen

Lars Bytoft
(Formand)

Lars Kehlet Nørskov
(Næstformand)

Michael Herold

Cay Kjeld Holst Jensen

Lisa Frost Sørensen

Peter Kjær Østergaard

Intern revisions revisionspåtegning

KONKLUSION

Det er vores opfattelse, at årsregnskabet for Pensionskassen for teknikum- og diplomingeniører giver et retvisende billede af pensionskassens aktiver, passiver og finansielle stilling pr. 31. december 2023 samt af resultatet af pensionskassens aktiviteter for regnskabsåret 1. januar – 31. december 2023 i overensstemmelse med lov om finansiell virksomhed for så vidt angår årsregnskabet for pensionskassen.

Vores konklusion er i overensstemmelse med vores revisionsprotokollat til revisionsudvalget samt bestyrelsen.

DEN UDFØRTE REVISION

Vi har revideret årsregnskabet for Pensionskassen for teknikum- og diplomingeniører for regnskabsåret 1. januar – 31. december 2023. Årsregnskabet udarbejdes efter lov om finansiell virksomhed.

Revisionen er udført på grundlag af Finanstilsynets bekendtgørelse om revisionens gennemførelse i finansielle virksomheder mv. og efter internationale standarder om revision vedrørende planlægning og udførelse af revisionsarbejdet.

Vi har planlagt og udført revisionen for at opnå høj grad af sikkerhed for, at årsregnskabet ikke indeholder væsentlig fejlinformation. Vi har deltaget i revisionen af alle væsentlige og risikofyldte områder.

Det er vores opfattelse, at det opnåede revisionsbevis er tilstrækkeligt og egnet som grundlag for vores konklusion

UDTALELSE OM LEDELSESBERETNINGEN

Ledelsen er ansvarlig for ledelsesberetningen.

Vores konklusion om årsregnskabet omfatter ikke ledelsesberetningen, og vi udtrykker ingen form for konklusion med sikkerhed om ledelsesberetningen.

I tilknytning til vores revision af årsregnskabet er det vores ansvar at læse ledelsesberetningen og i den forbindelse overveje, om ledelsesberetningen er væsentligt inkonsistent med årsregnskabet eller vores viden opnået ved revisionen eller på anden måde synes at indeholde væsentlig fejlinformation.

Vores ansvar er derudover at overveje, om ledelsesberetningen indeholder krævede oplysninger i henhold til lov om finansiell virksomhed og anden relevant lovgivning.

Baseret på det udførte arbejde er det vores opfattelse, at ledelsesberetningen er i overensstemmelse med årsregnskabet og er udarbejdet i overensstemmelse med lov om finansiell virksomheds og anden relevant lovgivnings krav. Vi har ikke fundet væsentlig fejlinformation i ledelsesberetningen.

Hellerup, den 19. marts 2024

Gert Stubkjær
Revisionschef

Den uafhængige revisors revisionspåtegning

Til medlemmerne i Pensionskassen for teknikum- og diplomingeniører

KONKLUSION

Det er vores opfattelse, at årsregnskabet giver et retvisende billede af pensionskassens aktiver, passiver og finansielle stilling pr. 31. december 2023 samt af resultatet af pensionskassens aktiviteter for regnskabsåret 1. januar - 31. december 2023 i overensstemmelse med lov om finansiel virksomhed.

Vores konklusion er konsistent med vores revisionsprotokollat til revisionsudvalget og bestyrelsen.

Hvad har vi revideret

Årsregnskabet for Pensionskassen for teknikum- og diplomingeniører for regnskabsåret 1. januar - 31. december 2023 omfatter resultat- og totalindkomstopgørelse, balance, egenkapitalopgørelse og noter, herunder anvendt regnskabspraksis ("regnskabet").

GRUNDLAG FOR KONKLUSION

Vi udførte vores revision i overensstemmelse med internationale standarder om revision (ISA) og de yderligere krav, der er gældende i Danmark. Vores ansvar ifølge disse standarder og krav er nærmere beskrevet i revisionspåtegningens afsnit Revisors ansvar for revisionen af regnskabet.

Det er vores opfattelse, at det opnåede revisionsbevis er tilstrækkeligt og egnet som grundlag for vores konklusion.

Uafhængighed

Vi er uafhængige af pensionskassen i overensstemmelse med International Ethics Standards Board for Accountants' internationale retningslinjer for revisorers etiske adfærd (IESBA Code) og de yderligere etiske krav, der er gældende i Danmark, ligesom vi har opfyldt vores øvrige etiske forpligtelser i overensstemmelse med disse krav og IESBA Code.

Efter vores bedste overbevisning er der ikke udført forbudte ikke-revisionsydelser som omhandlet i artikel 5, stk. 1, i forordning (EU) nr. 537/2014.

Valg

Vi blev første gang valgt som revisor for Pensionskassen for teknikum- og diplomingeniører den 25. april 2019 for regnskabsåret 2019. Vi er genvalgt årligt ved generalforsamlingsbeslutning i en samlet sammenhængende opgaveperiode på fem år frem til og med regnskabsåret 2023.

CENTRALE FORHOLD VED REVISIONEN

Centrale forhold ved revisionen er de forhold, der efter vores faglige vurdering var mest betydelige ved vores revision af regnskabet for 2023. Disse forhold blev behandlet som led i vores revision af regnskabet som helhed og udformningen af vores konklusion herom. Vi afgiver ikke nogen særskilt konklusion om disse forhold.

Centrale forhold ved revisionen	Hvordan vi har behandlet det centrale forhold ved revisionen
<p>Måling af pensionsmæssige hensættelser</p> <p>Pensionskassen har pensionsmæssige hensættelser for i alt 15.251 mio. kr., hvilket udgør 85 % af pensionskassens samlede balance.</p> <p>Hensættelserne består primært af pensionshensættelser til gennemsnitsrente og markedsrente.</p> <p>Opgørelsen er baseret på dagsværdien af de tilhørende aktiver i relation til markedsrente og aktuarmæssige principper i relation til øvrige hensættelser og involverer væsentlige regnskabsmæssige skøn, som er knyttet til de aktuarmæssige forudsætninger om den tidsmæssige placering og omfang af fremtidige betalinger til medlemmerne.</p> <p>Betydelige aktuarmæssige forudsætninger omfatter rentekurve til tilbagediskontering, levetider, dødelighed, invaliditet, tilbagekøbs- og fripolicesandsynlighed samt omkostninger.</p> <p>Vi fokuserede på måling af pensionsmæssige hensættelser, fordi det regnskabsmæssige skøn i sin natur er komplekst og påvirket af subjektivitet og dermed forbundet med høj grad af skønsmæssig usikkerhed.</p> <p>Der henvises til årsregnskabets omtale af "Regnskabsmæssige skøn" i note 1 samt "Pensionshensættelser til gennemsnitsrenteprodukter" i note 10 og "Pensionshensættelser til markedsrenteprodukter" i note 11.</p>	<p>Vi udførte risikovurderingshandlinger med henblik på at opnå en forståelse af it-systemer, forretningsgange og relevante interne kontroller vedrørende opgørelse af pensionsmæssige hensættelser. For kontrollerne vurderede vi, om de var designet og implementeret til effektivt at adressere risikoen for væsentlig fejlinformation. For udvalgte kontroller, som vi planlagde at basere os på, testede vi, om de var udført på konsistent basis.</p> <p>Vi anvendte vores egne aktuarer til at vurdere de af pensionskassen anvendte aktuarmæssige metoder og modeller samt anvendte forudsætninger og foretagne beregninger.</p> <p>Vi vurderede og udfordrede de anvendte metoder, modeller og betydelige forudsætninger i form af rentekurve til tilbagediskontering, levetider, dødelighed, invaliditet, tilbagekøbs- og fripolicesandsynlighed samt omkostninger ud fra vores branchekendskab med henblik på at vurdere, om disse er i overensstemmelse med regulatoriske og regnskabsmæssige krav. Dette omfattede en vurdering af kontinuiteten i grundlaget for opgørelsen af hensættelser.</p> <p>Vi testede stikprøvevist beregningen af de opgjorte pensionsmæssige hensættelser.</p> <p>Vi vurderede om oplysningerne om hensættelserne var passende.</p>
<p>Måling af unoterede investeringsaktiver</p> <p>Unoterede investeringsaktiver omfatter primært investeringer i kapitalfonde, infrastrukturfonde, unoterede aktier og erhvervsobligationer m.m. og indgår i regnskabsposterne:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kapitalandele • Obligationer • Investeringsaktiver tilknyttet markedsrenteprodukter <p>Unoterede investeringer måles til skønnet dagsværdi. Det regnskabsmæssige skøn over dagsværdi er baseret på værdiansættelsesmodeller, data og betydelige forudsætninger, der ikke er direkte observerbare for tredjemand. Ændringer i de betydelige forudsætninger, som indgår i det regnskabsmæssige skøn, kan have en væsentlig påvirkning på regnskabet.</p> <p>Vi fokuserede på måling af unoterede investeringer, fordi det regnskabsmæssige skøn i sin natur er komplekst og påvirket af subjektivitet og dermed forbundet med høj grad af skønsmæssig usikkerhed.</p> <p>Der henvises til årsregnskabets omtale af "Regnskabsmæssige skøn" i note 1 samt "Finansielle instrumenter indregnet til dagsværdi" i note 17.</p>	<p>Vi udførte risikovurderingshandlinger med henblik på at opnå en forståelse af it-systemer, forretningsgange og relevante interne kontroller for måling af unoterede investeringer.</p> <p>For kontrollerne vurderede vi, om de var designet og implementeret til effektivt at adressere risikoen for væsentlig fejlinformation. For udvalgte kontroller, som vi planlagde at basere os på, testede vi, om de var udført på konsistent basis.</p> <p>Vi vurderede og testede de af ledelsen anvendte værdiansættelsesmodeller.</p> <p>Vi testede stikprøvevist sammenhængen mellem de anvendte forudsætninger, data og beregningen af dagsværdier.</p> <p>Vi testede stikprøvevist anvendte dagsværdier til relevant rapportering fra eksterne fund managers.</p> <p>Vi udfordrede de betydelige forudsætninger, som indgår i det regnskabsmæssige skøn, der ligger til grund for beregning af dagsværdier ud fra vores kendskab til porteføljen og markedsudviklingen.</p> <p>Vi vurderede om oplysningerne om de unoterede investeringer var passende.</p>

UDTALELSE OM LEDELSESBERETNINGEN

Ledelsen er ansvarlig for ledelsesberetningen.

Vores konklusion om regnskabet omfatter ikke ledelsesberetningen, og vi udtrykker ingen form for konklusion med sikkerhed om ledelsesberetningen.

I tilknytning til vores revision af regnskabet er det vores ansvar at læse ledelsesberetningen og i den forbindelse overveje, om ledelsesberetningen er væsentligt inkonsistent med regnskabet eller vores viden opnået ved revisionen eller på anden måde synes at indeholde væsentlig fejlinformation.

Vores ansvar er derudover at overveje, om ledelsesberetningen indeholder krævede oplysninger i henhold til lov om finansiel virksomhed og anden relevant lovgivning.

Baseret på det udførte arbejde er det vores opfattelse, at ledelsesberetningen er i overensstemmelse med årsregnskabet og er udarbejdet i overensstemmelse med kravene i lov om finansiel virksomhed og oplysningskravene i anden relevant lovgivning. Vi har ikke fundet væsentlig fejlinformation i ledelsesberetningen.

LEDELSENS ANSVAR FOR REGNSKABET

Ledelsen har ansvaret for udarbejdelsen af et årsregnskab, der giver et retvisende billede i overensstemmelse med lov om finansiel virksomhed. Ledelsen har endvidere ansvaret for den interne kontrol, som ledelsen anser for nødvendig for at udarbejde et regnskab uden væsentlig fejlinformation, uanset om denne skyldes besvigelser eller fejl.

Ved udarbejdelsen af regnskabet er ledelsen ansvarlig for at vurdere pensionskassens evne til at fortsætte driften; at oplyse om forhold vedrørende fortsat drift, hvor dette er relevant; samt at udarbejde regnskabet på grundlag af regnskabsprincippet om fortsat drift, medmindre ledelsen enten har til hensigt at likvidere pensionskassen, indstille driften eller ikke har andet realistisk alternativ end at gøre dette.

REVISORS ANSVAR FOR REVISIONEN AF REGNSKABET

Vores mål er at opnå høj grad af sikkerhed for, om regnskabet som helhed er uden væsentlig fejlinformation, uanset om denne skyldes besvigelser eller fejl, og at afgive en revisionspåtegning med en konklusion. Høj grad af sikkerhed er et højt niveau af sikkerhed, men er ikke en garanti for, at en revision, der udføres i overensstemmelse med ISA og de yderligere krav, der er gældende i Danmark, altid vil afdække væsentlig fejlinformation, når sådan findes. Fejlinformationer kan opstå som følge af besvigelser eller fejl og kan betragtes som væsentlige, hvis det med rimelighed kan forventes, at de enkeltvis eller samlet har indflydelse på de økonomiske beslutninger, som brugerne træffer på grundlag af regnskabet.

Som led i en revision, der udføres i overensstemmelse med ISA og de yderligere krav, der er gældende i Danmark, foretager vi faglige vurderinger og opretholder professionel skepsis under revisionen. Herudover:

- Identificerer og vurderer vi risikoen for væsentlig fejlinformation i regnskabet, uanset om denne skyldes besvigelser eller fejl, udformer og udfører revisionshandlinger som reaktion på disse risici samt opnår revisionsbevis, der er tilstrækkeligt og egnet til at danne grundlag for vores konklusion. Risikoen for ikke at opdage væsentlig fejlinformation forårsaget af besvigelser er højere end ved væsentlig fejlinformation forårsaget af fejl, idet besvigelser kan omfatte sammensværgelser, dokumentfalsk, bevidste udeladelser, vildledning eller tilsidesættelse af intern kontrol.
- Opnår vi forståelse af den interne kontrol med relevans for revisionen for at kunne udforme revisionshandlinger, der er passende efter omstændighederne, men ikke for at kunne udtrykke en konklusion om effektiviteten af pensionskassens interne kontrol.
- Tager vi stilling til, om den regnskabspraksis, som er anvendt af ledelsen, er passende, samt om de regnskabsmæssige skøn og tilknyttede oplysninger, som ledelsen har udarbejdet, er rimelige.

- Konkluderer vi, om ledelsens udarbejdelse af regnskabet på grundlag af regnskabsprincippet om fortsat drift er passende, samt om der på grundlag af det opnåede revisionsbevis er væsentlig usikkerhed forbundet med begivenheder eller forhold, der kan skabe betydelig tvivl om pensionskassens evne til at fortsætte driften. Hvis vi konkluderer, at der er en væsentlig usikkerhed, skal vi i vores revisionspåtegning gøre opmærksom på oplysninger herom i regnskabet eller, hvis sådanne oplysninger ikke er tilstrækkelige, modificere vores konklusion. Vores konklusioner er baseret på det revisionsbevis, der er opnået frem til datoen for vores revisionspåtegning. Fremtidige begivenheder eller forhold kan dog medføre, at pensionskassen ikke længere kan fortsætte driften.
- Tager vi stilling til den samlede præsentation, struktur og indhold af regnskabet, herunder noteoplysningerne, samt om regnskabet afspejler de underliggende transaktioner og begivenheder på en sådan måde, at der gives et retvisende billede heraf.

Vi kommunikerer med den øverste ledelse om blandt andet det planlagte omfang og den tidsmæssige placering af revisionen samt betydelige revisionsmæssige observationer, herunder eventuelle betydelige mangler i intern kontrol, som vi identificerer under revisionen.

Vi afgiver også en udtalelse til den øverste ledelse om, at vi har opfyldt relevante etiske krav vedrørende uafhængighed, og oplyser den om alle relationer og andre forhold, der med rimelighed kan tænkes at påvirke vores uafhængighed og, hvor dette er relevant, anvendte sikkerhedsforanstaltninger eller handlinger foretaget for at eliminere trusler.

Med udgangspunkt i de forhold, der er kommunikeret til den øverste ledelse, fastslår vi, hvilke forhold der var mest betydelige ved revisionen af regnskabet for den aktuelle periode og dermed er centrale forhold ved revisionen. Vi beskriver disse forhold i vores revisionspåtegning, medmindre lov eller øvrig regulering udelukker, at forholdet offentliggøres.

Hellerup, 19. marts 2024

PricewaterhouseCoopers
Statsautoriseret Revisionspartnerselskab
CVR-nr. 3377 1231

Per Rolf Larssen
statsautoriseret revisor
mne24822

Claus Christensen
statsautoriseret revisor
mne33687

Nøgletalsdefinitioner

Finanstilsynets nøgletal

Nøgletal er beregnet i henhold til Finanstilsynets bekendtgørelse om finansielle rapporter for forsikringselskaber og tværgående pensionskasser

Afkastprocent =
$$\frac{\text{Investeringsafkast vedr. gennemsnitsrente- og markedsrenteprodukter} \times 100}{\text{Forsikringsmæssige hensættelser primo året} + \text{gennemsnitligt vægtede ind- og udbetalinger for gennemsnitsrente- og markedsrenteprodukter}}$$

Nøgletallet er beregnet pengevægtet. Afkastmål kan opdeles i to typer, det pengevægtede og det tidsvægtede afkast:

Det pengevægtede afkast viser den faktiske forrentning - eller relative værditilvækst - som porteføljen har opnået i perioden, inklusive forrentning af periodens netto-indbetalinger. Det pengevægtede afkast viser således den faktiske forrentning over perioden.

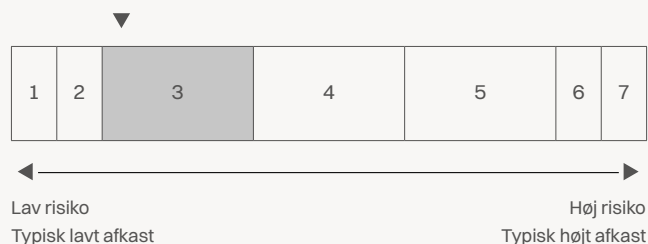
Det tidsvægtede afkast viser den forrentning, der ville være opnået, hvis der ikke havde været betalinger til eller fra porteføljen i perioden. Det tidsvægtede afkast er et udtryk for "performance", som er anvendeligt til sammenligning med et benchmark eller med andre investorer afkast inden for samme aktivkategori.

Risiko på afkast vedr. markedsrenteprodukter = Opgøres som standardafvigelsen (SD) på det månedlige afkast relateret til markedsrenteprodukter over de seneste 36 måneder ved anvendelse af følgende skala 1-7:

Risikoklasse	Pct. SD \geq	SD<
1,00	0,00	0,50
2,00	0,50	2,00
3,25	2,00	3,00
3,50	3,00	4,00
3,75	4,00	5,00
4,25	5,00	6,70
4,50	6,70	8,34
4,75	8,34	10,00
5,25	10,00	11,67
5,50	11,67	13,33
5,75	13,33	15,00
6,00	15,00	25,00
7,00	25,00	

Bemærk, at standardafvigelsen måles i gennemsnit på tværs af risikoprofiler og årgangspuljer. Standardafvigelsen konverteres til en risikokategori ved anvendelse af følgende skala:

Afkast-/risikoprofil

Omkostningsprocent af hensættelser =
$$\frac{\text{Årets forsikringsmæssige driftsomkostninger} \times 100}{\text{Forsikringsmæssige hensættelser primo året} + \text{gennemsnitligt vægtede ind- og udbetalinger for gennemsnitsrente- og markedsrenteprodukter}}$$

Omkostninger i kr. pr. forsikret =
$$\frac{\text{Årets forsikringsmæssige driftsomkostninger}}{\text{Gennemsnitlige antal forsikrede vedr. direkte forsikring} + \text{gennemsnitlige antal forsikrede med gruppelevskontrakter} \times 0,1}$$

Egenkapitalforrentning efter skat =
$$\frac{\text{Resultat efter skat} \times 100}{\text{Vægtet gennemsnitlig egenkapital}}$$

Forrentning af overskudskapital, der tildeles afkast som egenkapital =
$$\frac{\text{Overskudskapitalens afkast før skat} \times 100}{\text{Vægtet gennemsnitlig overskudskapital}}$$

Solvensdækning =
$$\frac{\text{Kapitalgrundlag ved udgangen af året} \times 100}{\text{Solvenskapitalkrav}}$$

Supplerende nøgletal

Afkastprocent for de enkelte rentegrupper beregnes i overensstemmelse med formelen vist ovenfor.

Bonusgrad i procent =
$$\frac{\text{Rentegruppens individuelle og kollektive bonuspotentialer ved udgangen af året} \times 100}{\text{De samlede depoter for rentegruppen ved udgangen af året}}$$

Forrentning af kundernes midler efter omkostninger før skat pr. produkttype =
$$\frac{(\text{Vægtet gennemsnitlige hensættelser} + \text{vægtet gennemsnitlig overskudskapital} + \text{pensionsafkastskat}) \times 100}{\text{Forsikringsmæssige hensættelser primo året} + \text{med tillæg af overskudskapital primo året} + \text{gennemsnitligt vægtet cashflow}}$$

Nøgletallet viser kundernes samlede afkast minus omkostninger og risikoforrentning.

